

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

”Är du bög eller?”

- en studie om maskulinitet och sexualitet inom lagidrotten

Socionomprogrammet

C-uppsats

Författare: Erik Hornby

Handledare: Anita Kihlström

Tack till...

... alla underbara vänner som visat entusiasm och hjälpt mig med tips och lämplig litteratur

... min familj som varit fantastiskt hjälpsam under den här tiden

... Anita, min handledare. Utan dina tips och din härliga optimism hade den här uppsatsen aldrig sett dagens ljus

... alla nuvarande och före detta lagkamrater som givit mig så mycket glädje i mitt liv. Den här uppsatsen är tillägnad er!

Abstract

Titel "Är du bög eller?" - en studie om maskulinitet och sexualitet inom lagidrotten
Författare Erik Hornby
Nyckelord Identitet, maskulinitet, homosexualitet, lagidrott

Denna uppsats är en kvalitativ studie som behandlar synen på identitet, maskulinitet och (homo)sexualitet inom lagidrottens värld. Syftet är att visa en bild på hur lagidrottsutövare ser på och skapar identitet, maskulinitet och (homo)sexualitet inom manlig lagidrott och att se om det utifrån detta går att skapa en bild av hur det kan vara att vara homosexuell och därmed sexuellt avvikande. För att nå fram till syftet har följande frågeställningar tagits upp: Hur ser idrottslagets jargong generellt ut bakom scenen och varför ser den ut så?, Vilka ideal grundar sig denna jargong på i idrottslaget?, Hur påverkar identitet, maskulinitet och sexualitet sättet de intervjuade ser på sig själva och andra?, och Vilken innebörd har kroppen och kroppsliga praktiker för synen på identitet, maskulinitet och sexualitet?

I studien har tre individuella intervjuer (med lagidrottare på elitnivå eller strax under), en gruppintervju (med fyra ungdomsspelare i handboll), samt deltagande dolda observationer gjorts för att samla in materialet. Uppsatsen tar hjälp av det queerteoretiska begreppet heteronormativitet, maskulinitetsteorier samt den socialpsykologiska termen konformitet för att analysera empirin.

Uppsatser ger en bild av en sexistisk, homofobisk och rätt så rå jargong spelarna emellan. Den visar också på ur man skapar sin manlighet genom att förhålla sig till mindre önskvärda identiteter som "bögen" eller "kärringen". Studien ger exempel på hur kroppen används som ett lekfullt redskap när man hanterar ämnen om homosexualitet och den exemplifierar när nakenhet och intimitet är tillåtet eller ej. I uppsatsen ges även en bild av hur spelarna förhåller sig till och själva påverkas av de kollektiva normerna som råder. Den vill visa på att man måste skilja på kollektiva och individuella värderingar inom idrottsvärlden och att genom att göra det kanske man kan öppna upp en trivsammare miljö för homosexuella att vistas i.

Innehåll

1. Inledning.....	5
2 Lagidrotten som problemområde.....	6
2.1 Förförståelse.....	6
2.2 Väg till syfte och frågeställningar.....	6
3. Tidigare forskning.....	8
4. Teorier och begrepp.....	10
4.1 Identitet.....	10
4.2 Maskulinitet.....	11
4.3 (Homo)sexualitet.....	12
4.4 Heteronormativitet.....	13
4.5 Konformitet.....	14
5. Metod.....	15
5.1 Urval.....	16
5.1.1 Presentation av de intervjuade.....	17
5.2 Empiri och genomförande.....	17
5.2.1 Observationer.....	17
5.2.2 Intervjuer.....	17
5.2.3 Sammanställande av resultat och analys.....	18
5.3 Etiska överväganden.....	19
5.4 Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet.....	20
6. I omklädningsrummet – lagidrottens dolda scen.....	21
6.1 Det manliga kollektivet.....	21
6.2 Konstruerande av maskulinitet.....	22
6.2.1 ”Kärringen”.....	23
6.2.2 ”Bögen”, intimitet och nakenhet.....	24
6.2.3 Synen på manlighet.....	26
6.3 Lagets hierarki.....	27
6.4 Tränaren.....	31
7. Idrottare som identitet – individ i ett kollektiv.....	32
7.1 Lagidrottens konformitet och jargong.....	33
8. Att vara homosexuell lagidrottare.....	37
9. Sammanfattning och diskussion.....	40
9.1 Förslag på vidare forskning.....	41
10. Referenser.....	42

1. Inledning

Grabbarna i laget sitter i omklädningsrummet och pustar ut. En tuff match är slut. Glädjen blandas med lättnad efter att ha besegrat ett lag som på förhand skulle vara en lätt match. I takt med att de svettiga matchkläderna åker av och slängs i en hög på golvet börjar samtalen gå från att ha analyserat den just avslutade matchen till att röra kvällens planer. Några i laget skall ut och festa, andra inte. Ånga från de varma duscharna börjar leta sig ut i det trånga rummet. De flesta skyler sig med sin handduk på den korta vägen från sin plats på bänken in till duschrummet. Det finns bara tre duschar så spelarna får vackert vänta på sin tur. Vissa behåller handduken runt höfterna medan de väntar på att få hoppa in i en ledig dusch, andra hänger upp den på en ledig krok och står ogenerat helt nakna och pratar med de andra. Väl inne i duschen är det ingen som tänker på att skylla sig. Mitt i det allmänna mumlet utbrister killen i den mittersta duschen: -"Jäklar! Jag tappade tvålen!" Alla skrattar högt åt denna kommentar och vad den antyder. -"Ja du får passa dig nu Bergström", säger grannen i duschen bredvid. Skrattet fortsätter. En av lagets yngre spelare kommer in och ställer sig i dörröppningen till duschrummet. Hans högra arm sträcker han uppåt och lutar denna mot dörrkarmen, den vänstra handen lägger han på höften och tittar utmanande på de nakna lagkamraterna. -"Snygg pose Magnus", berömmar någon skämtsamt. -"Ja jäklar vad sexig du är", säger jag.

Scenen ovan, som egentligen är en sammanställning av ungefär tre tillfällen som utspelats i omklädningsrum med mitt lag under den senaste månaden, ger en bild av hur jargongen kan gå men också en bild av vilken betydelse olika rum har för när kroppen anses vara sexualiserad eller ej. Den visar hur homosexualitet är något det gärna skämtas om och genom detta nedvärderas till något som inte antas existera ibland oss. Men tänk om någon av oss verkligen är homosexuell? Varför är alla så övertygade om att det inte kan vara så? Och varför är det ingen som reflekterar över vilka konsekvenser jargongen får?

Machokulturens Italien är en fotbollsnation i gungning. En manlig prostituerad, som spelar i Italiens tredje högsta division (Serie C), går ut och avslöjar att han har ett 30-tal kunder som är fotbollsspelare och av dessa hör ett dussintal hemma i Serie A, Italiens högsta division där flera av världens bästa fotbollsspelare huserar. Att dessa heterosexuella sexsymboler med modellflickvänner skulle kunna leva ett dubbelliv är för många svårt att acceptera. Den italienska förbundskaptenen i fotboll, Marcello Lippi, har sin åsikt klar. "Jag tror inte det finns spelare som är gay", säger han. Denne tränare, med en diger meritlista, säger vidare att han inte skulle acceptera ett homosexuellt par i sitt landslag (Sportbladet 2009-01-10).

Visst höjdes upprörda röster efter Lippis utspel men precis som alla "skandaler" så glöms de snart bort. Uttalandet är dock annat än "vanlig otrohetsskandal" inom engelsk fotboll eller något dylikt. Uttalande representerar vad i stort sett en hel idrottsvärld (i alla fall officiellt) står bakom, nämligen en värld där folk diskrimineras på grund av kön och sexualitet. Så vad får uttalanden som detta för vidare konsekvenser? Hur skall homosexuella idrottare våga "komma ut" när en person med såpass stort inflytande över världens största idrott, kan göra säga så här utan repressalier och utan fördömande från kollegor?

Den här uppsatsen skall handla om lagidrott. Den skall handla om det klimat som råder bakom omklädningsrummens stängda dörrar. Den skall handla om de föreställningar om maskulinitet och om sexualitet och de identiteter som där skapas.

2. Lagidrotten som problemområde

2.1 Förförståelse

Jag närmar mig i skrivande stund tiden för min 25:e födelsedag. I närapå 19 av dessa 25 år har jag varit aktiv i minst en lagidrott. Fotboll började jag spela när jag var sex år, handboll vid nio års ålder. Jag är idag fortfarande aktiv inom bägge sporterna även om fotbollen fick ge sig under en femårsperiod då jag ”satsade” lite extra på handbollsspelet. Mitt idrottsintresse har varit mycket starkt under mitt liv, ett liv som till för ett part år sedan i stort sett endast kretsade kring idrottandet. Därför känns det som ett naturligt val att forska och skriva om något som är relaterat till detta ämne. Även om jag alltså spenderat en betydande del av mitt liv tillsammans med olika lag i omklädningsrum, i idrottshallar, på olika turneringar och läger, och haft en umgängeskrets utanför idrotten bestående av i mångt och mycket andra idrottare, är det först på senare år som jag börjat reflektera något över den ”scenen”. Att skriva om kulturer och normer inom idrottslag är, även om jag verkligen tycker det är intressant, inte helt oproblematiskt. Jag har ju inte bara stora kunskaper om vilka normer som råder, utan jag har själv under hela mitt liv varit en del i skapandet och upprätthållandet av dessa normer. När jag reflekterar över detta märker jag att mina privata åsikter i mångt och mycket kolliderar med den diskurs som råder bakom omklädningsrummets stängda dörrar. Att analysera och i viss mån även kritisera den värld som ”är mitt liv” framstår som minst sagt paradoxalt för mig. Om detta är ett sätt för mig att råda bot för mitt dåliga samvete för att gestalta något en del av mig föraktar (men en annan del inte gör) låter jag vara osagt.

Min förförståelse rörande homosexualitet inom lagidrotten säger mig att det är någonting väldigt dolt. Jag har i mitt idrottsliv aldrig träffat eller hört talas om någon som är öppet homosexuell. Jag drar för den sakens skull inte slutsatsen att de inte funnits där. Jag kan mycket väl träffat någon som av rädsla för vad omgivningen skulle tycka hållit sin homosexualitet hemlig. Detta är nästan troligt till och med. Ämnet sexualitet i sig är inget jag tenderar att reflektera över speciellt mycket. Jag bryr mig helt enkelt inte om hur folk definierar sin egen sexualitet. Jag har en något ambivalent inställning till HBT-debatten i dagens samhälle. Jag anser givetvis att alla skall ha samma rättigheter oavsett sexuell läggning och att ingen skall diskrimineras. Vad jag är ambivalent till är den betydelse som läggs på sexualiteten. Jag skulle helst leva i ett samhälle där man inte ens frågar sig vilken sexuell läggning någon har men jag är väl medveten om att det inte är samhället vi lever i idag. Därför förstår jag att HBT-personer vill synas och debattera. Men genom detta agerande skapar man även skillnader mellan människor anser jag. Skillnader som borde vara betydelselösa. Ett exempel kan vara caféer som sätter upp HBT-flaggor för att visa att de är HBT-vänliga. Inget fel i det i sig, men innebär det att caféer som inte har det, inte är HBT-vänliga? Med detta sagt vill jag ändå visa förståelse för att man i dagens samhälle måste synliggöra problemet men min förhoppning är att någon gång i framtiden skall inte symboler för olika sexualiteter behövas eftersom det i sig är, enligt mig, helt oviktigt för att bedöma en människa.

2.2 Väg till syfte och frågeställningar

Precis som snart skall redovisas finns det redan en hel del forskning kring ”omklädningsrumskultur”, lagidrott, maskuliniteter, genus, sexualiteter osv. Mina tankar tog sin utgång ifrån frågan ”varför?”. Varför måste idrottsvärlden vara så heteronormativ? Varför förknippas vissa sporter med en viss sexuell läggning och andra inte? Vad får detta för konsekvenser? Med i bakhuvudet hade jag också artikeln i Aftonbladets sportdel, Sportbladet (som refereras till i inledningen). Denna inställning till homosexuella inom fotbollen väckte en djup irritation hos mig när jag läste den och jag mindes den alltså drygt ett år efter den publicerats.

Eftersom min bakgrund ser ut som den gör känns det naturligt att fokusera på manlig lagidrott. Även om jag inte tror att det är lätt att vara homosexuell inom kvinnlig lagidrott heller, tror jag dock att det är än svårare för män. Detta är den huvudsakliga anledningen till den avgränsningen. Tanken var att göra en studie med enbart homosexuella män för att ge deras bild. Det visade sig dock snart att det är svårt att hitta denna målgrupp. Med bristande resurser och tid blev det för svårt och jag bestämde mig därför för att släppa den idén. Studien kommer fortfarande behandla identitet, maskulinitet och homosexualitet inom manlig lagidrott men jag får försöka skapa en bild utifrån idrottare vars egen sexuella läggning inte aktualiseras.

Idrott är idag så mycket mer än ett roligt tidsfördriv, så mycket mer än människor som tävlar mot varandra. Idrott idag är en industri modell större. De främsta idrottarna är kändisar av "rockstjärnestatus" som syns i all media. Oavsett om man är idrottsintresserad eller ej får man nog hålla med om att idrotten har en väldigt stor del i dagens samhälle.

Idrotten, precis som militären, har länge också ansetts vara ett uppfostringsorgan där pojkar skall formas till män (Anderson, 2005). Det har antagits att, att idrotta är bra för barn i allmänhet men för pojkar i synnerhet. "Här lär man sig följa regler, skilja mellan rätt och fel, att umgås på ett vedertaget sätt över generationsgränser" citerar Fundberg (2003: 14) "Spela, lek och lär. Mål och riktlinjer för svensk ungdoms- och juniorfotboll." utgiven av Svenska Fotbollförbundet. Jag hävdar inte på något sätt att det inte skulle vara bra för pojkar (och flickor) att lagidrotta. Däremot ställer jag mig lite kritisk till denna självklarhet i att alla pojkar skall spela fotboll, ishockey, innebandy eller vilken sport den nu må vara. Jag kan tycka det är synd med denna blinda tro till lagidrotten som uppfostrande organ när det inte finns någon reflektion över vad det är den uppfostrar till. Därför anser jag, att detta område är lika viktigt som något annat att studera.

Jag upplever det svenska samhället av idag som ett som strävar mer och mer emot jämställdhet, både vad det gäller kön och sexualitet. Därför är det i viss mån skrämmande när man belyser idrottsvärlden och ser hur de gamla patriarkala könsstrukturerna och homofobiska diskurser upprätthålls och frodas. Det är inte fel att hävda att idrotten är, kanske tillsammans med det militära, det sista starka fästet för mäns dominans över kvinnor. Jag menar att idrotten borde ha ett ansvar precis som alla områden i samhället att verka för jämställdhet. I Riksidrottsförbundets policy mot sexuella trakasserier från 2002, står det att ingen skall behöva känna sig kränkt, trakasserad, diskriminerad eller känna obehag på grund av könstillhörighet eller sexuell läggning. Jag hävdar, som du läsare säkert förstått nu, att det inte riktigt är så det ser ut.

Syftet blir således att visa en bild på hur lagidrottsutövare ser på och skapar identitet, maskulinitet och (homo)sexualitet inom manlig lagidrott och att se om det utifrån detta går att skapa en bild av hur det kan vara att vara homosexuell och därmed sexuellt avvikande. Jag har emellertid inga anspråk på att ta reda på hur vanligt förekommande det är med manliga homosexuella lagidrottare.

För att nå fram till syftet finns det många frågor man skulle kunna ställa sig. Jag har valt följande frågeställningar:

- Hur ser idrottslagets jargong generellt ut bakom scenen och varför ser den ut så?
- Vilka ideal grundar sig denna jargong på i idrottslaget?
- Hur påverkar identitet, maskulinitet och sexualitet sättet de intervjuade ser på sig själva och andra?
- Vilken innebörd har kroppen och kroppsliga praktiker för synen på identitet, maskulinitet och sexualitet?

Jargongen är det informella sättet att prata på som återfinns i alla idrottslag vågar jag påstå. Det är speciella ämnen som det talas om på ett speciellt sätt. Manliga lagidrottare definierar jag som män som utövar idrott i lag. Sporten skall vara av det slag att det utförs av ett kollektiv. Du kan vara del av ett lag i exempelvis friidrott eller skidåkning men tävlandet är (bortsett från stafetter) individuellt och faller därför utanför ramen för vad jag anser vara lagidrott. Beteckningen manlig är enbart för att beskriva kön på de utövande och innefattar inget som har med beteenden eller dylikt att göra. ”Manlig lagidrott” skall alltså inte ses som att idrotten är på ett visst (manligt) sätt utan idrott som utförs utav män.

3. Tidigare forskning

Inom områdena idrott, sexualitet och maskulinitet finns som sagt en hel del forskning redan. Nedan följer en kortare presentation av böcker jag använt mig av i arbetet med den här uppsatsen.

En viktig studie *Kom igen, gubbar! Om pojkfotboll och maskuliniteter* av Jesper Fundberg från 2003. Fundberg har i sin avhandling följt ett pojkfotbollslag under fyra års tid (från elva till femton års ålder) och skriver om manlig fostran och maskulinitet. Fundberg ger flera exempel på hur maskulinitet skapas och hur de unga spelarna upprätthåller en form av outtalad manlig norm. Han beskriver hur spelarna förhåller sig till andra identiteter som ”bögen”, ”kärningen” och ”invandraren” och han studerar ledarnas roll i detta. Vidare diskuteras kontextens betydelse för vilket sätt man talar och beter sig och för vad som är accepterat. Fundberg ger också en bild av hur kroppens betydelse och hur denna används som ett redskap av ungdomarna för att närma sig normer och för att passa in i gruppen. Det gäller att använda rätt kläder, rätt parfym och att ha rätt frisyr för att passa in. Hur dessa utseendemässiga ideal används för att imponera på varandra snarare än för flickor, visas tydligt i ett skede där laget är iväg och spelar cup och efter dagens sista match lägger ner stor möda på att klä upp sig och ordna sitt utseende för att sedan tillbringa kvällen för sig själva i skolsalen där de sover.

Tore Brännbergs *Bakom kulisserna* från 1998, är en studie om ett division två-lag i handboll där författaren varit en del av laget i form av spelare. Brännberg har gjort en socialpsykologisk studie där konstruktionen av maskulinitet och interaktionen mellan männen i laget är centrala ämnen. Han beskriver hur gruppens dynamik ser ut, hur nya spelare måste utsättas för provningar innan de kan anses som värdiga medlemmar i gruppen. Ett exempel är när några i laget urinerar på en ny. Denne ges på detta sätt chansen att visa vad han går för. Brännberg belyser också gruppens strategier för att hålla gruppen intakt. Gruppen accepterar tillfälliga utflykter men förväntar sig att den utflugna snart ansluter sig till gruppen igen. En central del i det författaren kommer fram till är att idrottslaget för spelarna innebär något av en frizon. Här kan man, på ett lekfullt sätt, agera ut ett beteende som annars, i det privata, skulle överskrida det acceptabla. Det privata kan därmed ses som något hotfullt som bär hållas utanför laget.

Jesper Andreasson har, i sin *Idrottens kön – genus, kropp och sexualitet i lagidrottens vardag* från 2007, under fem säsonger som spelare, varit en del av herrhandbollslaget Kula HF i division två. Utifrån hans observationer och intervjuer med andra spelare och ledare skriver han sedan om ämnena i titeln. Centralt i Andreassons avhandling är hur männen i laget skapar maskulinitet och upprätthåller maskulina ideal. I kollektivet ses vissa egenskaper och kroppsliga attribut som eftersträvningsvärda medan andra anses vara opassande eller till och med förkastliga. Medlemmarna i

detta enkönade kollektiv arbetar ständigt med att definiera sig själva relation till andra gemenskaper, både faktiska och inbillade. En betydande del i detta arbete handlar om genus. När idrottarna ansluter till kollektivet visar de inte bara att de vill vara med och idrotta, skriver Andreasson, utan även att de accepterar de värden och ideal som hyllas av gruppen. Detta innebär, precis som i Brännbergs studie, att männen får tillfälle att ge uttryck för egenskaper eller sidor som de annars helst döljer. Inträdet innebär dock också att sociala praktiker som utanför handbollen kan hanteras och accepteras, kan bli desto mer problematiska. Exempel på detta är hur spelarna har svårt att visa känslor. Känslouttryck som att berätta om relationsproblem eller uttrycka smärta, associeras med feminint, fjolligt eller homosexuellt. Spelarna i Kula känner sig, enligt Andreasson, tvungna att imitera något som han kallar en hypermaskulinitet för att inte riskera bli utpekade som böjiga eller fjolliga. Detta innebär att man använder sig av en aggressiv, muskulös och sexistisk maskulinitet som symbol för gemenskapen och exkluderar därmed kvinnor och bögar från denna. Liksom Fundberg tar Andreasson upp andra identiteter att förhålla sig till och därmed visa vem man inte är. Ett bra exempel på hur spelarna förhåller sig till homosexualitet är när tröjnummer skall delas ut till nya spelare i laget. Tröja nummer åtta har tidigare, utan någon egentligen anledning, fått benämningen ”bög-åtta”. Även om ingen i laget ser något större allvar i benämningen är det ändå ingen som vill spela i tröja nummer åtta. När den nya spelaren som erbjuds åtta hör de andras reaktioner avböjer han erbjudandet och utbrister ”jag skall inte ha nån bög-åtta” trots att han inte känner till den bakomliggande historien till benämningen.

I *In the game – Gay athletes and the cult of masculinity* intervjuar Eric Anderson (2005) homosexuella manliga idrottare i Nordamerika om deras erfarenheter. Han intervjuar både homosexuella som ”kommit ut” och de som ännu håller det hemligt. Anderson beskriver sätt på vilka maskulinitet skapas och hur miljön får de homosexuella att bäva för att bli upptäckta. Av intresse är dock att i stort sett alla av de som kommit ut ur garderoben beskriver detta som någonting oerhört positivt. Anderson resonerar dock kring om detta inte beror på de förväntningar om socialt utanförskap och trakasserier som idrottarna hade innan de kom ut. Anderson menar att de kanske trots allt inte blir så bra bemötta som de blivit innan men i jämförelse med ”hur det kunnat bli” är de flesta mer än nöjda. De personer Anderson intervjuat använder sig, precis som Messners nedan, av idrottsidentiteten som ett skydd mot att misstänkas för att vara homosexuella.

Avslutningsvis har vi boken som de andra författarna använt sig av i sin forskning; *Power at play – Sport and the problem of masculinity* av Michael Messner från 1992. I hans studie, som bygger på intervjuer av pensionerade idrottare (både hetero- och homosexuella), så behandlas kroppens betydelse för skapandet av maskulinitet. Kroppsliga erfarenheter blir en del av ens personlighet går att relatera till känslan av maskulinitet. En amerikansk fotbollsspelare jämför sin egen kropp med en lastbil, någonting som är byggt med ett syfte. Att tacklas var vad han var byggd för. Kroppen går sålunda från att vara ett objekt till ett subjekt, ett medel för att nå målet istället för att vara målet i sig. En annan central del i studien är smärta. Att tåla smärta, att härda sin kropp och att bejaka våldskulturen blir sätt på vilket manligt genus skapas. Messner beskriver även hur sexuella erövringar och objektifierande av kvinnor, var ett sätt för idrottarna att, under framför allt skoltiden, bevisa sin manlighet, men även hur detta stereotypa beteende ställde till besvär för några. Vissa var blyga och tyckte därför inte om pressen att som idrottare förväntas träffa tjejer. Andra hade inga problem med att få tjejer men tyckte inte om det och gjorde det bara för sitt ryktes skull. Studien tar även upp homosexuella idrottare och nämner hur de använde sig av den heterosexuella machokulturen som en strategi för att dölja sin sexualitet. Värt att nämna är att det har gått en avsevärd tid sedan de intervjuade faktiskt var aktiva i den här studien och kontexten i vilka de verkade kanske inte ser lika dan ut som den gör idag. Därmed inte sagt att deras erfarenheter inte går att relatera till.

Böckerna ovan ger en bred teoretisk bas att utgå ifrån. Vad som skiljer min studie från övriga svenska är att den tar ett tydligare avstamp i attityder rörande manlighet och homosexualitet. Jag försöker även bredda det analytiska planet genom ett tydligare queerteoretiskt förhållningssätt. Andersons studie handlar också den om homosexualitet men den är hämtad från en annan kontext än den svenska och utgår helt ifrån homosexuellas perspektiv där min inte betonar sexuell läggning på de intervjuade.

4. Teorier och begrepp

Uppsatsens teoretiska ram är uppbyggd omkring några begrepp från ett antal teorier som kan bidra till att tolka den insamlade empirin. Jag kommer att använda mig av begreppet heteronormativitet från queerteorin för att analysera strukturer och makt utifrån genus och sexualitet. Jag kommer att använda mig av teorier om maskulinitet och socialpsykologiska teorier rörande identitet och grupptillhörighet. Nedan följer en mer utförlig presentation av teorier och begrepp.

4.1 Identitet

I enlighet med ett socialkonstruktionistiskt perspektiv, väljer jag att se identitet som något man skapar i samspel med sin omgivning. Man hävdar här att människan är en social varelse och medvetandet är någonting som blir till i interaktion med andra. Det bästa sättet att förstå henne är genom kunskap om det ”system av betydelser som hon genom sina sociala relationer är med om att bygga upp och upprätthålla” (Helkama m.fl. 2000: 60).

Helkama m.fl. (2000) skriver, i sin beskrivning av den sociala identiteten, att hur man uppfattar sig själv, skapas utifrån grupptillhörigheter. Man menar här att individer jämför olika grupper för att skapa en positiv social identitet. Identitetsbegreppet känns därför väldigt aktuellt när man diskuterar manlig lagidrott. I stort sett alla som idrottar på en någorlunda ”seriös” nivå blir förknippade med detta utövande. Man blir fotbollsspelaren eller hockeyspelaren eller vad det nu kan vara och detta redan i unga år som ungdomsspelare. Med denna identitet följer vissa attribut som man antas representera. Man är exempelvis heterosexuell, tuff, tävlingsinriktad, vältränad och tål fysisk smärta bättre än majoriteten. Det här är naturligtvis en generalisering, men bilden av vad en lagidrottare står för är inte bara någonting som idrottare själva upprätthåller utan även omgivningen. Detta kan ta sig uttryck i t.ex. ett glorifierande förhållningssätt där stjärnorna får närapå gudastatus (det bästa exemplet hämtas nog från high school och collage i USA där idrottare har en överlägsen plats överst i den sociala hierarkin), men även genom ett stereotypiserande av idrottsvärlden där alla utövare dras över en kam och tillskrivs personliga egenskaper utifrån de förväntningar som macho-kulturen för med sig. En mycket god vän till mig blev, för att nämna ett exempel, mycket förvånad när hon insåg att jag som handboll- och fotbollsspelare med ett starkt idrottsintresse, även har en viss förkärlek för musikalerna. Detta intresse stämmer alltså inte överens med de föreställningar om hur en lagidrottare bör vara och vad han bör intressera sig för.

Även sexuell läggning är i dagens samhälle av vikt för någons identitet, särskilt i de fall där någon faller utanför normen. Precis som antas i ett postkolonialt synsätt byggs samhället upp av dikotomier, dvs. av motsatser. Svart relateras till vitt, kvinnor till män och heterosexuella till homosexuella osv. (Ambjörnsson, 2006). Man kan alltså definiera vem man är genom att tala om

vem man inte är likaväl som man kan tala om vem man är. Att definiera skillnader hos sig själv gentemot sin omgivning ser jag som ett naturligt mänskligt beteende och i ett samhälle där heterosexualitet är normen blir det därför enkelt att definiera folk som avviker från detta just utifrån deras sexualitet, precis som det är lätt att definiera folk efter deras hudfärg i ett samhälle där majoriteten är vit.

4.2 Maskulinitet

Jag väljer här att stödja mig på Fundberg när han skriver: ”Med maskulinitet menar jag uppfattningar samt verbala och kroppsliga praktiker som kopplas till det som till vardags kallas manlighet.” (Fundberg 2003: 19). Fundberg förklarar också att maskulinitetsbegreppet på ett bättre sätt rymmer en konstruktivistisk sida och en tydligare maktaspekt än vad manlighetsbegreppet gör. Maskulinitet innefattar sålunda hur den skapas i olika samhällen och hur maskuliniteter värderas och rangordnas hierarkiskt i förhållande till andra maskuliniteter men även till feminiteter (Connell 1995: 68, 76 i Fundberg 2003: 19). Jag menar alltså att det inte finns någon ”sann” maskulinitet eller manlighet utan att vad som anses vara manligt eller maskulint är föränderligt genom tid och rum.

Maskulinitet handlar till stor del om genus och makt. Men det räcker inte att se maktstrukturer bara genom genus. Aspekter som ras och klass måste också tas med (Connell 1995). Man kan då urskilja flera maskuliniteter som svarta och vita, och arbetarklass och medelklass. Connell varnar dock för att med detta göra förenklingar och tro att det bara finns en svart maskulinitet eller en medelklassmaskulinitet. En svart man kan vara homosexuell och en vit man från överklassen kan vara transvestit och dessa kan förhålla sig till andra män ifråga om ras, klass och andra attribut. På detta vis kan maskulinitet ses som någonting relationellt men även situationellt. Maskulinitet skapas utifrån tid och rum men även i relation till ras, sexualitet, klass osv. (Fundberg 2005).

Inom ramen för genusrelationer talar man ofta om hegemonisk maskulinitet. Det hegemoniska begreppet kommer från Gramscis analys av klassrelationer och ”hänvisar till den kulturella dynamik som gör att en grupp kan hävda och upprätthålla en ledande position i samhällslivet.” (Connell 1995: 115). Connell fortsätter och definierar hegemonisk maskulinitet med den genuspraktik som just nu innehåller det ”accepterade svaret på frågan om patriarkatets legitimitet.” (ibid). Men det är inte bara i relation till kvinnor som hegemoni blir relevant utan även olika grupper av män emellan. Olika grupper av män befinner sig också på olika platser i en hierarkisk skala. Connell (1995: 116) skriver att det i vårt samhälle finns ett kulturellt nätverk inom vilket genusrelationer byggda på dominans och underordning mellan olika grupper av män existerar. I dagens samhälle tar detta sig främst uttryck genom heterosexuella mäns dominans gentemot homosexuella mäns underordning (ibid). Vita mäns dominans och svarta mäns underordning är ett annat exempel. Connell menar vidare att detta inte enbart innebär en kulturell stigmatisering av sin identitet som, i dessa fallen, homosexuell eller färgad utan de underordnade är också genom en mängd tydliga praktiker. Genom åren finns en mängd exempel på diskriminering, uteslutning, våld och smutskastning mot underordnade grupper som homosexuella och färgade, fortsätter han. Detta förtryck placerar homosexuella män längst ner i mäns genushierarki och att vara böj innebär att man tillskrivs allt som uteslutits från den hegemoniska maskuliniteten som exempelvis ”puttinuttig heminredningsstil” till anala samlag (ibid.). Till detta skall tilläggas att även heterosexuella, vita män kan tillhöra underordnade maskuliniteter. Connell skriver att den underordnande processen markeras av en mängd (oftast feminina) nedvärderande benämningar som mes, morsgris, fjolla och tönt.

Vad jag tycker är intressant är hur dessa normerande definitioner av maskulinitet upprätthålls när det i själva verket nog är relativt få män som förkroppsligar det hegemoniska idealet. Connell (1995) förklarar detta med begreppet delaktighet. Trots att det är få män som personligen står för vad som förespråkas så drar de fördel av den hegemoniska maskuliniteten och den patriarkala strukturen. Man får alltså de fördelar som män har de underordnade kvinnorna i samhället. Connell teoretiserar över de män som på något sätt har samröre med det hegemoniska projektet utan att i sig utgöra den hegemoniska maskuliniteten, och han gör så genom att uppmärksamma en relation mellan grupper av män som bygger på delaktighet i detta ”projekt”. Maskuliniteter som är konstruerade på så vis att de får sin bit av den patriarkala utdelningen men ”utan de spänningar och risker det innebär att befinna sig i patriarkatets frontlinje” bedömer han alltså som delaktiga (ibid: 117). Sedan kan dessa män, som individer, mycket väl vara goda makar som talar sig varma för rättvisa, arbetar i hemmet och delar sin lön med sin partner.

4.3 (Homo)sexualitet

Homosexualitet som identitet är en relativt modern företeelse. Fanny Ambjörnsson (2006) refererar till Foucaults ”Sexualitetens historia” (2002) där denne skriver att även om det innan 1800-talets mitt visserligen varit straffbart att ha sex med personer av samma kön, sågs detta ändå som ett beteende och inte som någon identitet. Att vara sodomit, som det kallades, handlade om ett val (som dock kunde bestraffas med döden) som man gjorde och inte om någon läggning.

Faktum är att även heterosexuell är ett begrepp med en inte alltför lång historia (Katz, 1995 i Ambjörnsson, 2006). Begreppet uppfanns för inte mer än drygt hundra år sedan och betecknades den som hade sex med någon av motsatt kön enbart i njutningssyfte och utan avsikt att göra barn. Detta bedömdes av läkare och experter som en perversion och något som borde söka botas och hindras. Sålunda, skriver Ambjörnsson, var både hetero- och homosexualitet i början uttryck för perversioner. Men sedan dess har heterosexualiteten gått till att bli något alldeles självklart medan homosexualiteten länge setts, och hos vissa fortfarande ses, som en samhällsfara som förlöjligats, diskriminerats och straffats. De två sexualiteterna har alltså gått från att vara olika former av ett perverst beteende till att bli varandras motsatser.

Precis som Anderson (2005) skriver känner jag att det kan vara något svårt att definiera vad, i detta fall manlig, homosexualitet är. Han menar att man kan 1) tolka det som något man gör (män som har sex med andra män), 2) som något man vill göra (män som önskar ha sex med andra män) eller 3) som något man definierar sig som (män som definierar sig som homosexuella). Agerandet ensamt tycker jag inte är tillräckligt för att definiera någons sexualitet. Flera av männen i Andersons studie berättar att de haft heterosexuella samlag utan att för den sakens skull känna att de kan ses som heterosexuella. Å andra sidan kan man tänka sig att personer som har och önskar ha samkönade samlag inte nödvändigtvis vill bli stämplade som homosexuella.

När jag i uppsatsen använder mig av homosexualitet som begrepp väljer jag att se det som en identitet. Personer som identifierar sig som homosexuella är för mig homosexuella. Detta får givetvis konsekvensen att vad som är homosexuell kan variera från person till person eftersom var och ens subjektiva bedömning varierar. Homosexuellt beteende är givetvis ofta sammanlänkat med en homosexuell identitet men behöver inte vara det. Vad som är ett homosexuellt beteende är givetvis också det subjektivt. Skall en kram mellan två män ses som homosexuellt? Här spelar kontexten roll enligt mig. Om två personer kramas nakna i sängkammaren tycker jag att man kan tolka det som ett sexuellt beteende medan en kram på stan mellan två vänner egentligen bara är en slags hälsningsgest. Så för att försöka förenkla det lite vill jag se på ett homosexuellt beteende som

ett beteende mellan två likkönade där det anspelas på sexualitet. Med det sagt så skall, i de fall jag diskuterar beteende i sig, alltså inte tolkas som att personer som uppvisar ett homosexuellt beteende skall definieras som homosexuella.

4.4 Heteronormativitet

Enligt Fanny Ambjörnsson kan man inte se queerteorin en ensam teori utan snarare som olika perspektiv på kultur, samhälle och identitet. Vad dessa har gemensamt är ett intresse för normalitet och avvikelse. Man frågar sig hur det vi uppfattar som normalt uppstår, hur denna normalitet upprätthålls och vilka konsekvenser uppdelningen i normal och avvikande får (Ambjörnsson 2006: 51). Bland dessa normaliseringsprocesser är det normer rörande genus och sexualitet man fokuserar på, och då framförallt den normerade heterosexualiteten, fortsätter Ambjörnsson. Inom queerteorin utgår man från att heterosexualitet (och homosexualitet) är en kulturell, social och historisk konstruktion. Man tar således inte heterosexualiteten för given, utan tittar på hur den skapats/skapas, upprätthålls och verkar (ibid).

Till sin hjälp tar man, det i queerteorin centrala begreppet, heteronormativitet. Detta begrepp står för allt det (lagar, relationer, strukturer, handlingar osv.) som bidrar till att en visst slags heterosexuellt liv anses vara det sätt att leva som är normalt och värt att sträva efter (Ambjörnsson 2006). Att tala om heteronormativitet istället för heterosexualitet, skriver Ambjörnsson vidare, gör att man bortser från personers sexuella val och handlingar utan att man alltså fokuserar på själva normsystemet, dvs. ”det system som premierar ett visst sätt att organisera livet” (ibid: 52).

Heteronormativiteten kan ge sig till känna på olika sätt. Historiskt sett har homosexualitet varit olagligt och därefter ansetts vara en sjukdom. Idag kan trakasserier och hatbrott mot HBT-personer lyftas fram som exempel. Under förra rubriken, (Homo)sexualitet, redogörs för hur synen på sexualitet ändrats genom historien. Ett annat sätt att närma sig heteronormativitet kan vara ur ett geografiskt perspektiv. Vad som anses vara homosexualitet varierar på olika platser och regleras av olika kulturer. Ett bra exempel är de kulturer där unga män ritualiseras till män genom att ta emot sperma genom anala eller orala samlag från äldre män (Herdt 1984 i Ambjörnsson 2006). Detta påverkar inte någons identitet som heterosexuell och hindrar inte att man senare i livet lever med en kvinna och skaffar barn. Detta, att synen på vad som är normalt, varierar i tid och rum, menar Ambjörnsson, leder oss till slutsatsen att heterosexualitet inte är något oföränderligt eller naturligt.

En utgångspunkt för heteronormativitet är att det finns uppdelningar, inte bara mellan hetero- och homosexualitet, utan även mellan män och kvinnor. För att kunna fastställa vad som är samkönade relationer och samlag måste vi först fastställa vad en man respektive en kvinna är. Därför blir genusbegreppet en lika viktig beståndsdel som sexualitetsditot inom heteronormativiteten (Ambjörnsson 2006). Jag väljer dock att inte problematisera vidare kring genus än vad som är manligt respektive kvinnligt. Ett resonemang om vad som är en man respektive kvinna förs ej. Att placera sig själv och andra i de facken som denna uppdelning medför är av stor vikt i dagens samhälle. Detta gör att andra individuella attribut och val (exempelvis musiksmak, politisk uppfattning) ges därför mindre betydelse i definitionen av vem någon är. Att man väljer en partner för dennes musiksmak och klassbakgrund före vilket kön denne har ses som en omöjlighet. Värt att notera är, som Ambjörnsson skriver att denna uppdelning i motpoler skapar en beroendesituation. Heterosexualitet är beroende av homosexualitet (och vise versa) för att alls kunna existera. För att den heterosexuella normen skall fortleva måste man dels lära ut vad ett godtagbart beteende är för någonting men även tvärt om, vad som inte är det. Ett resultat av detta är att dessa konstruktioner, eftersom de alltid måste återetableras, inte är stabila utan snarare sköra där nya definitioner kan ta

de gamlas plats (ibid). Ambjörnsson presenterar dock en annan tolkningsmöjlighet där uppdelningen i homo- och heterosexualitet ses som någon dikotomi alls utan snarare som en gråskala eller ”en ambivalent, flytande, instabil relation, inom vilken heterosexualiteten ständigt måste bevisa sin förträfflighet för att framstå som naturlig och självklar.” (Ambjörnsson 2006: 69). Denna tolkning att homo- och heterosexualitet inte är motsatser utan olika grader på en något suddig sexuell skala, finner jag personligen intressant för min studie.

En annan utgångspunkt för heteronormativa tänkandet är att det finns en hierarkisk ordning motsatserna emellan. Att det anses mer naturligt att ha ett förhållande med någon av motsatt kön än ett med någon av samma är det nog ingen som säger emot (ibid). Detta tar sig främst uttryck i folks attityder och handlande. Undersökning visar på att homosexuella par som ansöker om att adoptera barn blir särbehandlade pga. sin sexualitet och på att hatbrotten i samhället ökar (Hamrud 2005 resp. Tiby 2004 i Ambjörnsson 2006). Det finns flera strategier för att behålla rådande maktstruktur. Först kan nämnas att ta normen i besittning och därmed osynliggöra det från normen avvikande. Ambjörnsson refererar till Tiina Rosenbergs Queerfeministisk agenda (2002) då hon beskriver att det som pekats ut som avvikande på samma gång inkluderas i normen. Det avvikande tas upp i normen men ges inget utrymme. Hennes formulering ”ni får vara med så länge ni inte syns och hörs eller driver en egen agenda” (Ambjörnsson 2006: 70) visar tydligt poängen anser jag. Att helt enkelt ignorera eller tysta ner homosexualitet är effektiva sätt att osynliggöra det och, enligt Ambjörnsson, det genom historien vanligaste sättet att förtrycka folk som inte är heterosexuella. Som ett exempel nämns hur familjer till unga homosexuella män som dog i aidsepidemiens början, stängde ut den dödes pojkvän och vänner från begravningen, och antydde andra anledningar till dödsfallet än vad som hade varit fallet. Ytterligare ett sätt att bibehålla rådande strukturer är att använda sig av stereotypisering. Stuart Hall (1997 i Ambjörnsson 2006) menar att förpassa någon till en stereotyp innebär att man tillskriver en person eller grupp några få enkla och erkända attribut och låter dessa säga allt om denne eller dessa. Man överdriver och förenklar och reducerar personen till en förutsägbar stereotyp. Bögen som utseendefixerad, fjollig och schlagerfantast och den lesbiska kvinnan som manhaftig, korthårig snusare med hår under armarna är två exempel.

Ett queerperspektiv på sexualitet innebär att man tittar på hur en viss sorts (hetero)sexualitet normeras och framhålls som värd att eftersträva i samhället med konsekvensen att alla andra typer av sexualiteter osynliggörs och smutskastas (Ambjörnsson 2006). För att nämna några exempel skall man ha heterosexuella samlag hellre än homosexuella, man skall ha sex med någon i ungefär samma ålder som en själv och man skall ha det med en partner och inte flera. Men precis som Ambjörnsson skriver, så måste även detta ses på i förhållande till tid och rum. Att man inte skall ha sex innan äktenskapet är en moralisering som idag känns minst sagt förlegad. Detta innebär förstås att föreställningar om vad som är normalt och ”bra” eller ”dålig” sexualitet varierar beroende på vem du frågar men jag anser ändå att det går att göra en hel del generaliseringar, i alla fall på vårt svenska samhälle.

Med queerteorin till hjälp vill jag analysera hur heteronormativiteten och dennas syn på maktskillnader tar sig uttryck inom lagidrotten.

4.5 Konformitet

Konformitet är en term vi hämtar från socialpsykologin och benämner en individs tendens att sälla sig till kollektiva normer, förväntningar och åsikter där dessa skiljer sig från vad individen själv skulle tyckt eller kommit fram till (www.ne.se). Detta begrepp känns därför relevant att ha med i studie av grupper.

5. Metod

Då detta är en studie som fokuserar på individers berättelser och förhållningssätt till vissa områden är en kvalitativ ansats det givna valet. En kvantitativ undersökning med exempelvis enkätintervjuer till ett större antal idrottare hade säkert kunna ge en viss bild om hur inställningen till homosexuella lagidrottare ser ut men hade saknat det djup som en kvalitativ undersökning ämnar ha. Det är föga värt att veta hur någon tycker om man inte kan ta reda på varför. Jag söker heller inga sanningar en vetenskaplig positivistisk anda utan vill bara måla upp en bild av hur verkligheten kan se ut utifrån några specifika individer.

I insamlandet av empiri har jag använt mig av i huvudsak två olika metoder; observationer och intervjuer. Intervjuerna kan man sedan dela upp i individuella och i en gruppintervju. Intervjun som metod passar väldigt bra in i studien eftersom det är, delvis, andras upplevelser av något specifikt jag vill åt. Forskningsintervjun syftar just till att ”beskriva och förstå meningen hos centrala teman i den intervjuades livsvärld.” (Kvale 1997: 34). En annan fördel som Kvale tar upp är att i och med att intervjun är helt strukturerad (till skillnad från en enkät) så ges det möjlighet för den intervjuade att föra in material och infallsvinklar som jag som intervjuare inte tänkt på innan.

En nackdel här är dock det faktum att jag är väldigt orutinerad när det kommer till konsten att intervjua. Precis som Kvale (1997) skriver så påverkar parterna varandra i alla möten människor emellan. Mitt sätt att ställa frågor kanske styrde in mina respondenter på ett visst spår? Det hände i vissa fall att mina frågor ställdes på ett sätt så att de intervjuade inte riktigt förstod vad jag menade. Jag fick då i ”stundens hetta” försöka omformulera mig och ibland även ge exempel på vad jag menade. Detta gjorde att jag ibland kunde känna att jag möjligtvis lade svaren i munnen på den tillfrågade. Det skall dock sägas att jag efteråt frågade honom om han upplevt det så och denne svarade nekande. Värt att tilläggas kan i detta avseende även vara att långt ifrån alla exemplifieringar jag gjorde fick ett igenkännande svar.

Gruppintervjun är att likna vid en fokusgrupp. Billinger (2005: 171) skriver att denna metod är lämplig när forskaren är intresserad av hur deltagarna i grupp, med liten påverkan av forskaren, resonerar kring ett ämne eller när man vill studera kulturellt förankrade förställningar och attityder. Eftersom det i mångt och mycket är just attityder jag är ute efter passar denna metod således väl. En annan anledning till att fokusgrupp passar bra är att deltagarna ger sin kollektiva bild av det diskuterade ämnet (Billinger 2005).

Esaiasson m.fl. (2004) skriver att direktobservationer kan vara lämpliga då man vill studera människor och sociala fenomen i sina naturliga sammanhang. De räknar även upp skillnader i synsätt hos personer inuti systemet och personer utanför, att fenomenet är dolt för offentligheten, samt att problemet handlar om socialt samspel som egenskaper i en studie då observation kan vara att föredra. Jag tycker att alla dessa riktlinjer stämmer bra överens in på mitt problemområde och är därför glad att kunna ha med några observationer för att göra studien mer levande. Observationer kan också passa när det handlar om processer och strukturer som kan vara svåra att beskriva för de inblandade (ibid.). Detta stämmer delvis in på området. De flesta kan berätta mycket om vad som pågår i ett idrottslag men när det kommer till att reflektera över beteendena blir det ofta svårare.

Fundberg, Brännberg och Andreassons avhandlingar bygger alla på material som insamlats via observationer. För att få en djupare kunskap om lagidrotten och dess funktioner är detta, enligt mig, det absolut bästa sättet att samla information. Då detta är en C-uppsats finns inte tiden att göra deltagande observationer hos andra idrottslag i den utsträckning som skulle ha krävts för att få in en

tillräckligt stark empiri. Vad jag däremot kunnat göra är att utnyttja de miljöer som jag själv är delaktig i och där jag utgör en naturlig del, för att från första parkett kunna observera hur manliga lagidrottare uppträder när ingen ser på. Mina observationer blir därmed, precis som Brännbergs och Andreassons, deltagande där jag är en aktiv del utav de lag jag studerar.

5.1 Urval

Tanken var som sagt att först enbart intervjua homosexuella män som lagidrottare eller har lagidrottat. Jag satte upp lappar i skolan där jag gjorde reklam för min uppsats och efterlyste personer som kunde tänka sig att bli intervjuade och jag vände mig till RFSL för att få hjälp. Detta ledde till ett svar. Detta svar skulle dock visa sig leda till ingenting då någon fann det roligt att i någon annans namn maila mig och ge mig dennes telefonnummer. Detta är i sig en händelse som kan bli aktuell att återkomma till längre fram i uppsatsen. Därmed förlorade jag det ”inifrån-perspektiv” som jag avsett att ha med.

Denna målgrupp (homosexuella) visade sig alltså vara svår för mig att hitta och jag fick därför ändra mitt urval. Istället för att ha ett smalt urvalsfält valde jag att försöka bredda mig och utföra intervjuer på olika nivåer inom lagidrottens värld. Dessa nivåer blev sex (varav fyra till sist deltog) unga män ur ett ungdomslag i handboll (15-16 år), en fotbollsspelare på elitnivå samt en handbolls- och en ishockeyspelare, både strax under Sverigeeliten. Anledningen till detta urval är att försöka skapa en bredare bild av hur man ser på de ämnen jag vill undersöka. Ishockey, fotboll och handboll är alla stora idrotter i Västsverige och jag ville därför ha med representanter från dem alla. Att spelarna jag intervjuat skulle hålla till på elitnivå eller strax därunder valde jag eftersom de då tränar i större utsträckning än idrottare på motionsnivå och sålunda spenderar mer tid i den miljö jag ämnar utforska. Ungdomslaget väljer jag att ha med eftersom det är i detta stadiet som man är mitt uppe i den ”uppfostran” man får som lagidrottare. De kriterier jag ställde på de tre vuxna respondenterna var att de skulle vara män och ha åtminstone tio års erfarenhet av lagidrottande. Detta eftersom de då kan antas ha en klar bild av hur klimatet i ett idrottslag ser ut. De skulle också ha varit aktiva på en nivå som innebär att man tränar minst tre dagar i veckan. Gör man det tycker jag man kan hävda att lagkamraterna utgör en betydande del av ens sociala umgänge. När det gäller ungdomsspelarna ville jag att de skulle vara mellan 15-18 år samt spela i samma lag.

Till urvalet har jag även valt att sälla mina egna lagkamrater eftersom dessa är en såpass naturlig del av mitt liv där jag på ett naturligt sätt kan inhämta information. Att jag valde dem är helt enkelt för att jag inte skulle kunna komma en annan grupp så nära på så kort tid att meningsfulla observationer skulle kunna utföras.

Jag har under mitt liv som idrottsutövare skapat mig ett ganska så utspritt kontaktnät i idrottskretsar i Göteborgsområdet. Detta har jag valt att utnyttja i min jakt på respondenter. Ungdomslaget i handboll kom jag i kontakt med genom en ledare som jag känner via mitt eget utövande. Jag besökte en av deras träningar och fick presentera min studie. Sex av de unga männen kunde tänka sig att ställa upp på en gruppintervju. De tre aktiva har jag alla kommit i kontakt med via bekanta inom mitt nätverk.

Sammanfattningsvis består alltså uppsatsen av information från fyra ungdomsspelare, tre seniorspelare och mina egna lagkamrater.

5.1.1 Presentation av de intervjuade

Ungdomsspelarna i handboll är 15-16 år gamla och spelar i en klubb hemmahörande i Göteborgsområdet. Två av de fyra, Per och David, i intervjun har spelat tillsammans i princip sen de började spela handboll i "lågstadieålder". Den tredje, Gustav, anslöt till klubben för ungefär två år sedan medan den sista, Niklas, har kommit mer nyligen. Dessa fyra var alltså de som var med i gruppintervjun.

Handbollsspelaren Nils är i 25-årsåldern och tillhör en av Göteborgsregionens större föreningar och är verksam strax under elitnivå. Han har spelat handboll sedan hans pappa tog med honom till en träning i unga år. Exakt hur gammal han var vet jag inte. Nils har tidigare även representerat en annan av regionens framgångsrikaste föreningar.

Johan spelar ishockey och är även han i 25-årsåldern. Han uppger att han varit såld på hockey enda sen han fick ett par skridskor av hans föräldrar som fyraåring. Johan har fram tills nyligen representerat ett lag strax under elitnivå men har nu "varvat ner" och spelar i en lägre division.

Mats är fotbollsspelare på elitnivå och tillhör en av Västsveriges största klubbar. Han är nu i 30-årsåldern och har tidigare representerat ytterligare två allsvenska klubbar. Han uppger att han "alltid" hållit på med fotboll men att även handboll var en del av hans liv tills dess han blev så gammal att han tvingades välja en sport att satsa på. Mats ansågs i unga år vara en stor talang och han säger att anledningen till att han fortsatte spela fotboll var just att det gick så bra och, givetvis, för att det var så roligt. Mats är den enda i studien som är professionell, dvs som försörjer sig på sitt idrottande.

5.2 Genomförande

5.2.1 Observationer

Observationerna är hämtade från tre, fyra olika tillfällen i mitt handbollslags omklädningsrum samt från ett träningsläger i Danmark med fotbollslaget. Observationerna var så kallade dolda observation, dvs. de jag observerade var inte medvetna om att jag observerade dem. De flesta var däremot medvetna om vad jag vid tidpunkten höll på att skriva om. Fördelen med dolda observationer är att de observerade agerar på samma sätt som de brukar göra (Andreasson 2007). Observationerna som återges i uppsatsen är nedskrivna först några dagar efter det att händelserna ägde rum. Jag kan därför inte garantera de är helt ordagrant korrekta

5.2.2 Intervjuer

Med ungdomsspelarna utfördes en gruppintervju. Att jag inte ville utföra enskilda intervjuer med ungdomsspelare beror på två saker. För det första kan sexualitet vara ett känsligt ämne, speciellt när man befinner sig i tonåren. Jag tänker mig att det känns lite tryggare att sitta och prata i en grupp än ensam med forskaren (mig). Det skulle givetvis kunna vara åt andra håller med; att man av rädsla för vad de andra i laget skall tycka håller inne med saker de skulle ha berättat för mig. Detta leder in på den andra anledningen. Jag var nyfiken på att observera den konformitet som skapas. Jag antog alltså att de sex ungdomarna, i stort sett, skulle enas om gemensamma värderingar på mina frågor. Det visade sig dock att endast fyra av de sex som anmält att de kunde ställa upp, kunde medverka

vid intervjutillfället. Det var naturligtvis beklagligt att förlora två möjliga informationskällor men i övrigt tycker jag inte intervjun påverkades nämnvärt. Fyra ungdomar var enligt mig tillräckligt för att ha en givande gruppintervju. Intervjun gjordes i ett tomt omklädningsrum efter en av ungdomarnas träningar och varade i drygt 45 minuter. Det fanns inga störande inslag. Jag upplevde intervjun som lyckad där jag dock fick agera mer ledare än vad jag först tänkt mig. Ungdomarna hade problem att föra diskussionen vidare och jag kände mig ofta tvungen att slänga in en ny fråga för att hålla samtalet vid liv. Detta skall säkerligen lika mycket tillskrivas min förmåga som intervjuledare som ungdomarnas vilja eller ovilja att orera.

Övriga intervjuer har gjorts individuellt och även de varade i ungefär 45 minuter vardera. Intervjuerna har följt en frågeguide men inte varit helt styrda av denna. Tanken har varit att prata om olika ämnen snarare än att beta av vissa frågor. Jag har i största möjliga mån försökt låta den intervjuade leda vägen och försökt hänga med i dennes spår. Dock har jag då och då fått byta ämne för att komma vidare in på andra teman. Man kan sålunda säga att intervjuerna varit semistrukturerade. Både intervjun med handbolls- och ishockeyspelaren gjordes i små ”grupprum” där vi kunde sitta ostörda och prata avslappnat.

Intervjun med fotbollsspelaren Mats utfördes i ett samlingsrum vid dennes lags träningsområde. Vi var inte helt ensamma i rummet. Lagets (kvinnliga) dietist, en annan spelare samt några pensionärer som arbetar ideellt med lagets skötsel var närvarande. I intervjun hände det att Mats valde att också tilltala sin lagkamrat och dietisten på ett skämtsamt sätt när han svarade på mina frågor. Deras närvaro i rummet, även om de inte satt så nära och var upptagna med ett eget samtal, påverkade således Mats. Vid ett tillfälle blev vi även avbrutna av en av pensionärerna som, vänligt nog, undrade om vi ville ha kaffe. Intervjun tog då en kortare paus. Att spekulera i hur dessa störande moment påverkade vad som sades är naturligtvis mycket svårt. Jag är dock övertygad om att Mats åsikter inte påverkades av de andras närvaro men att han möjligtvis kan ha valt ett visst sätt att prata på. Själva interaktionen han hade med sin lagkamrat och dietisten kan i sig vara exempel på hur jargongen och de förväntningar som finns i ett lag påverkar hur man uttrycker sig.

Samtliga intervjuer har med de intervjuades tillåtelse, spelats in på band och sedan transkriberats för att lättare kunna bearbetas. I presentationen har talspråket översatts till skriftspråk för att bli mer överskådligt för läsaren. Detta innebär dock att en viss information kan gå förlorad i processen.

5.2.3 Sammanställning av resultat och analys

I min framställning av det insamlade materialet har jag valt att dela in det i olika teman och därefter analysera dessa med teorier och begrepp och jämföra med tidigare forskning samt min egen erfarenhet. Dessa teman, som utformades ur empirin och utgör kapitlen 6-8, är i tur och ordning 1) Hur ser det ut i ett lags omklädningsrum? Här representerar omklädningsrummet det dolda och behöver inte vara ett rum i sig. Här diskuteras bl.a. hur maskulinitet skapas och vilka ideal som där råder. 2) Vad innebär det att vara lagidrottare? Här tittar vi på idrottaren som identitet och vilken betydelse kollektivet får för individen. 3) Vilken är synen på homosexualitet hos lagidrottare? Jag vill här diskutera och försöka måla upp en bild av hur pass tolerant lagidrotten är mot den sexuellt avvikande. I detta kapitel vävs informationen från de två tidigare in för att belysa denna utifrån ett homosexuellt perspektiv. Flera av områdena som diskuteras här framåt i uppsatsen hänger ihop och ibland har det varit svårt att dela upp materialet under olika rubriker. Även om en uppdelning har gjorts kommer ibland samma fenomen att finnas i olika stycken. En viss upprepning är alltså att vänta.

Resultaten presenteras i form av utdrag ur intervjuerna och nedskrivna observationer. Jag har valt att ge längre utdrag i dialogform ur intervjuerna, istället för bara citat. Detta har jag gjort eftersom jag tycker det ger ett bättre sammanhang och en bättre förståelse för läsaren om vad det är som diskuteras och hur den intervjuades tankegång gått. *Erik* i dialogerna är jag, författaren, medan de andra namnen är fingerade. Varvat med dessa dialoger kommer analysen in med hjälp av tidigare beskrivna referensram.

5.3 Etiska överväganden

Jag fick fundera länge och väl innan jag beslutade mig för att använda mig av konkreta exempel från mina egna lag. Lagkamraterna har varit medvetna om uppsatsen jag håller på att skriva om men att jag skulle kunna använda dem som exempel har de inte vetat om. Detta var från början inte heller tanken men som sagt, inget ger en sådan bra empiri som observationer i den här typen av studier. Precis som fotbollsspelaren Mats uttrycker det så stannar det som händer i omklädningsrummet i omklädningsrummet. Man skulle således kunna se mina observationer som en stöld av det privata (jfr Andreasson 2007: 50). På grund av detta har jag därför gjort mitt bästa för att anonymisera samtliga som deltagit i observationerna. Att de som själva är med kan känna igen sig är dock ofrånkomligt.

Humanistiska- samhällsvetenskapliga forskningsrådet tar upp fyra forskningsetiska krav att förhålla sig till när man forskar. Dessa är i tur och ordning *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet* och *nyttjandekravet*. Informationskravet innebär kortfattat att forskaren informerar de som berörs av forskningen om dennas syfte. Uppgiftslämnare bör informeras om vad deras uppgift är, om att deras deltagande är frivilligt samt om att de när som helst har rätt att avbryta sin medverkan (<http://www.stingerfonden.org/documents/hsetikregler.pdf>). Eftersom mina lagkamrater inte var medvetna om jag kunde använda det jag såg kan jag inte säga att jag här fullt ut lever upp till detta krav eller det andra, samtyckeskravet. Rådet skriver dock att i fall där förhandsinformation skulle äventyra undersökningens syfte, kan andra alternativ övervägas. Samtyckeskravet betyder som namnet antyder, att deltagarna själva skall bestämma över sin medverkan. Forskaren får inte utsätta den som deltar för otillbörlig påtryckning eller påverkan för att få den som vill avbryta att stanna. Innan varje intervju startat har jag talat om för mina intervjupersoner att deras medverkan är helt frivillig, att de inte kommer att nämnas vid namn eller kunna identifieras på annat sätt i uppsatsen, att de när som helst utan att ange orsak får avbryta och att de inte behöver svara på sådant de inte vill svara på (ibid). Därmed tycker jag att jag i stort uppfyller dessa krav.

Det tredje kravet är konfidentialitetskravet som innebär att inblandade personer skall ges största möjliga konfidentialitet. Alla medverkande har getts fingerade namn och beskrivs bara väldigt kortfattat för att identifiering skall vara omöjlig (ibid.). De i laget som varit närvarande vid observationerna kommer kanske kunna känna igen vem som sagt vad men det visste de redan sedan tidigare så det förändrar ingenting. Jag är den ende som lyssnat på ljudinspelningarna och den ende som har tillgång till transkriberingen av intervjuerna, allt för att hålla de deltagande hemliga. Det sista kravet, det gällande nyttjande syftar till att uppgifterna som samlats in om enskilda personer bara får användas för forskningsändamål (ibid.). Hur jag ens skulle kunna använda uppgifterna för kommersiella eller andra syften vet jag inte. Därför känns detta krav inte så relevant för mig och denna studie. Slutligen skall nämnas att jag informerat om att möjlighet finns att ta del av det färdiga resultatet vid intresse.

5.4 Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet

Validitet och reliabilitet är två uttryck som egentligen hör bäst hemma inom den kvantitativa forskningssektorn. Validitet innebär kortfattat att man mäter det man avser att mäta och reliabilitet att mätningen är tillförlitlig (Larsson 2005). Men, fortsätter Larsson, i kvalitativ forskning gör man inga direkta mätningar utan är mer intresserad av att upptäcka och beskriva ett fenomen och dets egenskaper. Även validiteten kan vara problematisk skriver författaren. Om man arbetar induktivt, som man ofta gör inom kvalitativ forskning, skall forskningen styras av empirin och leda till begrepp. Man har alltså inget färdigt från början att mäta och därmed blir det svårt att diskutera validiteten (ibid.).

Man har sålunda fått göra något annorlunda bedömningar när det handlar om kvalitativa undersökningar jämfört med kvantitativa skriver Larsson (2005). I kvalitativa studier med ett relativt litet urval strävar man efter en hög intern validitet. Man gör intensiva, detaljerade undersökningar av fall man antar är typiska (även om man inte kan vara säker på att de är det). Denna validitet kan kopplas till mängden informationsrika fallbeskrivningar och forskarens förmåga att analysera sitt data anser Patton (1990: 185 i Larsson 2005: 116). Lindström (1992: 177 i Larsson 2005: 116) menar att man skall kunna nå meningsfulla insikter måste ha öppna intervjufrågor, formulerade så att de ger den sortens information som avsett. Den kvalitativa forskningen, fortsätter Larsson, vill alltså få fram så informationsrika beskrivningar som möjligt från de intervjuade där dessa i detalj fått uttrycka sina uppfattningar och upplevelser. Validiteten i kvalitativ forskning har sålunda att göra med huruvida läsaren kan göra sig en tydlig bild av det som studeras via forskarens beskrivningar, kategoriseringar och analyser (ibid.) Jag har som sagt försökt att diskutera teman med de jag intervjuat men att jag ändå fått styra samtalen något med hjälp av frågor. Jag tycker att frågorna jag ställt verkligen hjälpt mig att fånga in det jag avsett, som Lindström talar om, vilket stärker validiteten något. När det kommer till att ge läsaren en så bra bild som möjligt av det studerade tycker jag att mitt sätt att presentera informanternas åsikter i dialogform också hjälper till att stärka validiteten.

Även andra faktorer kan sägas påverka validiteten. Kvale (1997) ger exempel på olika stadier i en intervjuundersökning. Ett av dessa stadier är själva intervjufasen. Här menar Kvale att validiteten bestäms av tillförlitligheten hos de intervjuade och kvaliteten i själva intervjun. De intervjuades tillförlitlighet tycker jag inte går att ifrågasätta. De har alla idrottat länge och deras kunskaper om området är stora. De vet alltså vad de talar om och bör ses som tillförlitliga. Jag har redan varit inne på min osäkerhet till min egen förmåga att leda en intervju. Jag vill dock tro att jag skapat tillfälle för alla att tala fritt och inte styrt de intervjuade, och att validiteten sålunda skall vara relativt hög.

När vi kommer till arbetets reliabilitet blir det något svårare att analysera. Kvale (1997: 213) att "reliabilitet hänför sig till forskningens konsistens." Han tar upp olika skeden av forskningsprocessen som själva intervjun, transkriberingen av denna och analysen. Intervjuerna har vi redan varit inne på ovan och samma sak gäller här. Jag vet inte exakt hur stor min inverkan på de intervjuade varit men tror som sagt att de fått någorlunda fritt spelrum. Kvale anser vidare att man, för att stärka reliabiliteten, kan låta flera olika personer sköta intervjuer och låta flera skriva ut samma intervjuer för att se till så att inga olikheter kunnat uppstå beroende på vem som utfört momenten. Detta har jag inte haft möjlighet att göra vilket sålunda kan sägas påverka uppsatsens reliabilitet negativt. Detsamma gäller tolkandet av empirin. Jag som ensam undersökare riskerar att låsa in mig i ett visst sätt att analysera mitt material. Vad jag dock gör för att motverka detta är att använda mig av olika analytiska verktyg (heteronormativitet, maskulinitet, socialpsykologi) för att kunna presentera en mer mångsidig bild av fenomenet lagidrott. Jag försöker också att, så bra jag

kan, förklara hur jag resonerat så att läsaren ges en chans att själv avgöra om han/hon håller med om mina tolkningar.

Jag gör inga anspråk på att kunna presentera ett generaliserbart resultat utan vill bara presentera en bild av hur det kan se ut och hur lagidrottare kan tycka. Mina intervjupersoners åsikter kan bara tillskrivas dem och inga andra. Dock vill jag ändå hävda att en viss del av den information som lyfts fram har såpass mycket stöd från tidigare forskning samt mina egna erfarenheter att jag vågar mig till att kunna generalisera där. Jag tänker då främst på vilka ämnen och teman som är mest aktuella i idrottslagens omklädningsrum. Detta går att relatera till det som Kvale (1997) benämner som den naturalistiska generaliseringen. Denna bygger på personliga erfarenheter och framgår ur ”en tyst kunskap” om hur saker och ting fungerar. Jag tolkar detta som exempel på när de intervjuade förklarar någonting med att ”det bara är så”.

6. I omklädningsrummet – lagidrottens dolda scen

Här presenteras den bild som växt fram i studien av hur det kan låta och se ut bakom scenen i ett manligt idrottslag. Vi skall titta på vilka muntliga och kroppsliga praktiker som dominerar miljön, hierarkiska strukturer och vilka ideal som råder.

6.1 Det manliga kollektivet

Nils: Vi hade ju en tjej som var tränare i laget för ett tag sen och det var ju liksom såhär; då var ju inte killarna desamma liksom, de ändrade sig lite grann då

Erik: På vilket sätt då? Kan du utveckla det?

Nils: Nej de drog inte de tuffa skämten och de, de var mer mjuka och kanske mer tänkte efter vad de sa och de ville bli uppfattade på ett visst sätt och... ja... sen när hon hade gått så var det samma gamla visa, då drog de skämt om henne och det var ju sexuella skämt om henne och hela den biten för att hon var så snygg och ja... ”hon hade man ju inte bangat på” liksom, lite så... det är ju... det var en ny prövning för dem... att ha en tjej, att kunna ta vad en tjej sa till en vad man skulle göra bättre och att man skulle känna sig bekväm i den situationen att en tjej kommer fram och säger det... och jag vet ju inte hur andra tog det... jag som inte är så manlig då kanske man kan säga, tog det kanske på ett bättre sätt än vad de som fick höra såna grejer från en tjej gjorde

Erik: Hade de svårt att ta att en tjej skulle veta bättre?

Nils: Jag såg det inte, men det kan vara så att det är svårt för vissa att ta det

I mitt samtal med handbollsspelaren Nils berättar denne om en period i laget då de hade en kvinnlig hjälptränare och hur detta påverkade laget. Kvinnan som kommer in i manskollektivet hotar genom sin existens där rådande normer. Detta går att jämföra med Brännbergs (1998) avhandling då spelarna i hans förening vid en lagfest bjöd in fruar och flickvänner att delta. Brännberg tolkar det faktum att spelarna inte kunde agera ut sin vanliga jargong som ett tecken på det privata intrång i föreningen. Jag vill dock belysa vikten av att det privata i detta fall utgjordes av kvinnor. I ett samkönt system ges möjligheten att utforma ett genusideal. När männen är ensamma kan de agera ut en patriarkal struktur där deras egen dominans över kvinnor upprätthålls. Med kvinnans intrång i systemet konfronteras dessa kollektiva värderingar med individernas egna privata värderingar. Nils lagkamrater känner att de i en kvinnas närvaro inte kan upprätthålla den idealiserade patriarkala strukturen. Först när hon lämnat omklädningsrummet kan spelarna återgå till sin kvinnoförnedrande diskurs och genom att baktala henne inför sina lagkamrater återvinna den heder man förlorat då

man gjort avkall på gruppens vanliga normer. Kvinnans närvaro stör alltså systemet och dess normer och spelarna visar detta genom att förkasta hennes expertis. Detta resonemang stöds av Johan, ishockeyspelaren, som i vårt samtal om homosexualitet belyser att det vore precis lika olämpligt i att ha med sin flickvän in i omklädningsrummet som det vore att komma dit med en pojkvän. Detta vore att bryta mot de oskrivna regler om att hålla det privata utanför.

Att vistas i en miljö med bara män är inget som tillskrivs någon speciell betydelse. Kvinnornas frånvaro kan förklaras med den manliga prestationsmässiga överlägsenheten och genom att "det alltid varit så".

6.2 Konstruerande av maskulinitet

Erik: Tycker ni detta är sammankopplat med manlighet som vi diskuterade förut?

Niklas: Att prata om sexualitet mot det andra könet?

Erik: Ja

Niklas: Ja på nåt sätt är det väl det. Det är ganska manligt. Får man många tjejer så är det också manligt, det tycker jag... att tjejerna attraheras av en...

Gustav: Man anses ju inte vara direkt manlig om man pratar att man träffa en kille i helgen. (de andra skrattar) Nä men ni förstår vad jag menar... Man är mer manlig om man träffade en tjej i helgen

En central plats i omklädningsrumsjargongen har den del som rör sexualitet. Dialogen ovan från min gruppintervju med handbollsungdomarna, ger uttryck för någonting som är viktigt för, kanske speciellt unga, lagidrottare, nämligen att bevisa sin manlighet genom att dela med sig av sina sexuella framgångar med tjejer/kvinnor för sina lagkamrater. Dialogen visar också på vilken syn på homosexualitet som finns inom laget. Gustavs påstående om bristen på manlighet i att dejta en annan kille får skratt från de övriga som för att bekräfta det orimliga i att något sådant överhuvudtaget ens skulle kunna äga rum.

Alla är däremot inte roade av denna kvinnoförnedrande diskurs. Handbollsspelaren Nils ger sin syn på jargongen:

Nils: Det är någon machogrej, det handlar nog om manlighet och den biten också att man ska... man... man ska va på sitt sätt som man, man ska hitta en massa tjejer och man ska gärna vara ett svin emot dem, det är på nåt sätt så... du ska inte vara mjuk mot dem utan du ska va så här "hon får la ringa om hon vill" liksom och hela den biten och det är väl tyvärr så...

Erik: Vad tycker du om det?

Nils: Jag ger aldrig de personerna som säger så någonting tillbaka, utan jag svarar knappt på det, är tyst bara. Men de förväntar ju sig att man bara "fan va grym du är" och "fan vad coolt att du löste den snygga tjejen" och så här... och det är tråkigt tycker jag för tjejer är inte sådana, det är inte så man ska ta hand om tjejer utan det är mer ja.. jag försöker vara omtänksam i de situationerna...

Nils uppskattar alltså inte jargongen eftersom den inte överensstämmer med hur han identifierar sig själv och sin syn på kvinnor. Nils säger att han inte ger någon verbal uppskattning till dem som skryter om sina bravader och använder sig sålunda av en tyst strategi för att demonstrera sitt missnöje. Att han inte tar till orda beror antagligen på det värdemässiga underläge han befinner sig i och detta är något vi får anledning att återkomma till senare.

Fotbollsspelaren Mats, som är den äldsta i studien, ger sin syn på den sexistiska jargongen:

Erik: Upplever du det som viktigt att man behöver bevisa sin sexualitet på något sätt i omklädningsrummet?

Mats: Ja men det är en sådan jargong, är det. Det är mycket... man snackar tjejer på ett språk som man säkerligen inte skulle göra annars och det blir mer alltså "vad gjorde du igår? Jag satte på den och den" kanske, du vet, och då blir det oftast lite hetsigt så där och säkert lite överdrivet, nä men det är ju så det funkar. Men om det är viktigt? Ja det kanske det är. Eftersom det förekommer så antar jag att det är så. Sen tycker jag inte att det är likadant längre, det är inte alls lika mycket på det sättet längre. Sen är det också den skillnaden, de som pratar mest är ju singelkillarna som träffar nya tjejer och sådär, de får ju berätta och dem frågar ju även vi (som inte är singlar). Vi vill ju veta, vi håller ju inte på sådär längre... vi vill ju leva tillbaks till hur det var liksom, det är ju inte så att jag "ja igår så hade jag och frugan sex och jävlar det var precis som vanligt som det varit i tio år", det är ingen som vill höra det liksom, utan det är mer de nya eskapaderna som man själv har gjort som, som är roliga att höra om, det blir ju så. Sen att det kanske blir lite uppförstorat kanske och sådär när de väl berättar då, för att det skall bli en rolig historia just, så tror jag absolut det är.

Vad Mats berättar visar på att historierna fyller ytterligare en funktion än att bara framhäva den som berättars sexualitet. Historierna blir något som hela laget kan samlas kring. För att en berättelse skall få någon betydelse krävs det att någon lyssnar så när kollektivet godkänner någons berättelse och uppmuntrar denne att berätta, vill jag se detta som att äganderätten till historien delvis övergår till kollektivet. Kollektivet kan på så sätt använda sig av individens berättelse för att profilera sig som en tuff, maskulin grupp. För Mats som har ett fast förhållande och barn blir de övrigas berättelser ett sätt att återuppleva det av kollektivet hyllade, ideala singellivet där så många kvinnor som möjligt skall erövrats.

Det finns dock fler sätt än att bevisa sin sexualitet som maskulinitet skapas på och upprätthålls. Nedan följer andra sätt och tekniker som används.

6.2.1 "Kärringen"

En central del för deltagarna inom lagidrott, precis som all idrott, handlar om att utsätta sin kropp för fysiskt smärta för att öka sin prestationsförmåga. Denna smärta är inget man skall beklaga sig över utan stå ut med och kanske till och med bejaka. Fundbergs observation gestaltar tydligt detta förhållningssätt. Han skriver (2003: 91): "Det syns i pojkarnas ansiktsuttryck att det gör ont. Men ingen säger något. Erfarenhet av smärta är en del av fotbollsspelet, liksom sättet att inte klaga över denna smärta."

Den fysiska smärtan i samband med ansträngande träning är något man skall klara av. I fotboll, men ännu mer i handboll och ishockey, är kraftiga kroppsliga sammanstötningar en del utav spelet. Det gör ont att spela och både informanterna i Andreassons handbollslag samt tränare från min egen karriär använder sig av begreppet kampsport då de beskriver handbollen. Att det gör ont skall man inte visa. Detta skulle vara att "vika ner sig". Detta är något som både ishockeyspelaren Johan och fotbollsspelaren Mats tar fasta på. De talar om sin beundran för handbollsspelare som tar stryk utan att klaga och jämför med sina egna sporter där det gnälls och skall ges igen i en högre utsträckning enligt dem båda. Att fortsätta spela trots uppenbar smärta är ett sätt att visa på sin manlighet och samtidigt en strategi att härska och dominera över sina motståndare, skriver Andreasson (2007). De stridsliknande uppgörelser som är typiska för lagidrott, är en viktig del i konstruerandet av

maskulinitet (MacKinnon i Andreasson 2007: 98). När ungdomsspelaren i handboll, Gustav, jämför handboll med amerikansk fotboll och förklarar att han anser denna vara lite mesig eftersom spelarna där bär så många skydd, stoltserar han med att kunna klara av smärtan som det innebär att spela utan skydd och stärker sin egen manlighet genom att tala nedvärderande om en sport han anser mindre tuff än hans egen. Just detta att kollektivt i gruppen nedvärdera andra idrottsutövare för att de håller på med sporter som anses mindre tuffa och fysiska, är en strategi jag är väl bekant med från mitt eget idrottande i att framhäva sin egen maskulinitet. Detta tjänar också till att stärka kollektivet genom att skapa skillnader till andra idrottare.

Som motpol till den hårda mannen som klarar av att ta smärtan står "kärringen", en icke-identitet som man använder sig av för att definiera vem man inte är. "Kärringen" är den veka och klena i de berättelser som florerar kring manliga idrottslag men även den som ger upp, slutar kämpa och är rädd, skriver Fundberg (2003: 186). Att få höra att man spelar som kärringar när man spelar dåligt är något som jag och säkerligen alla lagidrottare gjort.

I mitt samtal med ungdomsspelarna i handboll pratade vi om vad som är och inte är manligt samt om begreppet kärring.

Per: Sen tror jag.... manlighet tror jag är lite att man vågar saker också. Vågar ta utmaningar. Man är inte rädd för saker.

Erik: Om vi vänder på det här också då... hur är man när man inte är manlig? Vad är inte manligt?

Per: Klen, liten, feg, fjollig.

Gustav: Vara lite sådär tjejaktig... alltså det är en smaksak jag vet inte...

Denna kvinnoförnedrande diskurs är vardagsmat inom lagidrotten och ett vanligt sätt att konstruera sin manlighet. Precis som nämndes i inledningen, kan idrotten ses som en av de sista starka fästena för mäns dominerande av kvinnor. Idrotten är av en sådan karaktär där fysiska egenskaper som styrka och kroppslig volym premieras och då den manliga kroppen är bättre rustad att klara av "idrottsliga utmaningar" får detta till följd att mannen hyllas och kvinnan nedvärderas. Attribut som feghet, gnällighet och dåligt psyke som inte är önskvärda inom idrotten blir därmed identifierade såsom kvinnliga, även om de i själva verket inte alls kan tillskrivas någon form av genus. Genom att i negativa ordalag tala om kvinnan och de "kvinnliga" attributen visar man hur man själv är vad man själv representerar: den hårda, tuffa mannen.

En av ungdomsspelarna, Per, ger uttryck för detta kroppsliga ideal:

Erik: Så ni tycker det är viktigt att man är manlig när man spelar handboll?

Per: Ja... är man lite och klen så också det en... man måste ju hela tiden... man måste ju va stor och stark... är man lite och klen så klarar man ju ingenting... anfall försvar.

6.2.2 "Bögen" - Intimitet och nakenhet

Både Fundberg (2003) och Andreasson (2007) använder sig av begreppet "bögen" i sina avhandlingar om idrottslag. Bögen som tema är, precis som min egen erfarenhet kan styrka, något som används flitigt inom lagidrotten. Detta i både en muntlig och kroppslig praxis.

För det första kan man beskriva bögen, precis som kärringen, som en ständigt närvarande icke-person att förhålla sig till. Fundberg uppmärksammar hur svårt de unga fotbollsspelarna i hans studie har att beskriva sig själva när de tillfrågas. Vad de istället gör i den idrottsliga gemenskapen

är att skapa en identitet utifrån de *inte* är. En av dessa icke-identiteter är alltså ”bögen”. Att man inte vill förknippas med detta uttryck är inte konstigt. Pojkar får tidigt lära sig att vara bög, eller att misstänkas för att vara det, inte är acceptabelt (Messner 1992: 34). De flesta nordamerikanska idrottsutövarna i Andersons studie uppger att de blivit kallade ”fag” (av engelskans faggot) av sina tränare och detta långt innan de blivit medvetna om deras sexuella läggning. En av atleterna berättar att han inte visste vad bög (fag) var för någonting men han visste absolut att han inte ville vara en.

Paradoxalt nog kan man se att även om bögen skyras som pesten och förlöjligas så är denna ständigt närvarande. Detta dels genom den muntliga diskursen men också, vilket kanske är mest uppseendeväckande, genom kroppsliga praktiker. Sexuella anspelningar, att man ”stöter” på varandra och simulationer av homosexuella samlag, så som man föreställer sig dessa, är inte ovanligt i den privata sfären. Detta är dock helt accepterat, något vi skall titta närmre på nedan.

En oundviklig del av lagidrottandet är den där man byter om före och efter träning och matcher. Detta görs oftast gemensamt i ett gemensamt omklädningsrum och innebär att man inför varandra klär av sig sina kläder. Just denna tid av nakenhet tillsammans (framför allt i duschen) är, för i stort sett alla lagidrottare, något helt naturligt. Men precis som min inledning ville belysa så är neutraliserandet, eller godkännandet av nakenheten om ni så vill, bestämt av i vilket sammanhang den uppträder.

Erik: Hur ser ni på nakenhet då? När är det okej? När är det inte okej?

Gustav: Ja i omklädningsrummet gör det inte så mycket. Då får vi byta om och så...

Per: Vi har ju vart med varandra sen vi var sju år, det är inget man tänker på om man ser någon naken i omklädningsrummet

Niklas: Men jag tycker om vi är på cuper, då kan vi inte gå runt nakna i det rummet vi sover i... tycker jag skulle kännas lite konstigt...

Erik: Fast egentligen så är det med samma killar som ni duschar med...

Niklas: Ja men det skulle kännas konstigt om någon gick in där naken och gå runt där bara. Vet inte varför men det skulle kännas jättekonstigt.

I duschrummet är nakenheten helt normal och kroppen så gott som avsexualiserad (även om kroppsliga kommentarer kan förekomma). Att uppträda helt naken inför andra män ges alltså i detta sammanhang ingen sexuell betydelse alls vilket det alltså skulle göra om naken i det rum (ofta en skolsal) som tjänar som sovsal när man är i väg på ungdomscuper, enligt ungdomarna i handbollslaget.

Men nakenhet kan även accepteras på andra platser och på andra villkor. Albin ger i observationen nedan ett tydligt exempel på hur kroppen kan användas som rekvisita när man behandlar ämnen som homosexualitet och i hur man konstruerar sig manlighet.

Vi har precis duschat efter en träning på vårt träningsläger och jag och mina tre rumskamrater ligger i våra sängar i vårt rum på vandrarhemmet. Albin, en av lagets yngre spelare, kommer in i rummet. Nyduschat och med sin handduk virad runt höfterna stannar han tyst på golvet framför oss och ler lite lurigt. - ”Få se den då”, säger Olle. Albin, fortfarande flinande, lyfter undan handduken och blottar sitt kön. - ”Gud vad sletten den är och du är bara 19, tänk hur den kommer se ut när du blir gammal”, fortsätter Olle att provocera skämtsamt. ”Det är för att den är så välanvänd”, kontrar den ständigt lika flinande Albin och lämnar naken nöjt vårt rum.

Scenen ovan är ett exempel på en situation där den nakna kroppen, till skillnad från i duschen, är sexualiserad men ändå accepteras och inte tolkas homosexuellt. Att ett agerande som det ovan (och

ännu grövre) ses på som ett lekfullt upptåg och inte som något perverst homosexuellt beteende, tillskriver jag det som Butler (1990 i Andreasson 2007) kallar det heterosexuella paradigmet. Citatet från Mats får hjälpa till att illustrera vad det handlar om:

Mats: Det är ingen som diskuterar om man är hetero, homo eller bi så är det inte utan det är liksom, det är under... det är nästan underförstått... och är det... det är därför det är svårt för jag är övertygad om att det måste finnas någon homosexuell som spelar fotboll liksom. Men det är ingen som går och frågar någon utan alla tar för givet att det är så liksom (att alla är heterosexuella)...

Spelarna förutsätter helt enkelt att alla i laget är heterosexuella och Albins kommentar som anspelade på sexuell framgång tolkas, utan att det egentligen uttrycks i ord, som att ”den” använts i heterosexuella samlag. Kommentaren blir således ett exempel på det konstruerande av maskulinitet genom att framhäva sin egen sexuella förmåga som presenterades ovan. Beteenden som kan tolkas som homosexuella kan alltså fritt spelas upp utan att väcka misstankar. Jag skulle till och med säga att ju ”sjukare” scenen är desto mindre är risken att den skall ses som något seriöst.

Andreasson presenterar en möjlig tolkning av männens homosociala agerande som strategier att bearbeta rädslor, fantasier och begär som förknippas med vad som inte är manligt. Han menar att spelarnas sätt att iscensätta beteenden som de anser vara ”böjiga” kan tolkas som ett försök att hantera en osäkerhet ”över vad en homosexuell praktik egentligen innebär” (2007: 140).

6.2.3 Synen på manlighet

Att synen på manlighet är en konstruktion som är föränderlig över tid tycker jag att man antyda utifrån mitt material. Det är visserligen alldeles för få personer som blivit intervjuade och observerats för att kunna presentera ett generaliserbart resultat men man kan se att synen på vad manlighet är förändras i takt med att åldern (och därmed mognaden?) på de aktiva ökar. Fotbollsspelaren Mats beskriver manlighet som att ta ansvar för sina handlingar och att vara en trygg person och pappa men säger att hade jag frågat honom för tio år sedan så hade svaret blivit ett helt annat. Inte bara individernas egna syn på manlighet kan sägas förändras över tid, även den allmänna synen på manlighet förändras enligt Mats.

Mats: Jag menar det är mycket mer... modeintresset är större. För tio år sen kom alla i gympabrador liksom, det var ju ingen som brydde sig. Det förändras med samhället på något vis...

Erik: Och även då vad som anses vara manligt?

Mats: Ja med det tror jag. Jag menar om man sett hur killarna håller på här och fixar frisyren med vax och gelé och sånt... tänk tjugo år sedan i ett hockeyomklädningsrum så... du hade ju inte kunnat spela där tror jag då... för det hade inte gått. Men nu är det ingen som reagerar på det, alla gör det ju, det... så är det ju...

Mats syn skiljer sig alltså avsevärt från den syn på manlighet som gavs av ungdomsspelaren i tidigare kapitel (se sid. 24), som ansåg att det var manligt att få många tjejer. Ishockeyspelaren Johan har svårt att definiera manlighet eller vad som är ett manligt beteende. Han är inne och nosar på självförtroende men vill, när tillfrågad, inte sätta ett likamed-tecken mellan bra självförtroende och manlighet. När vi pratar om våldsaspekten inom idrotten kommer dock manlighet åter upp på tapeten:

Johan: ...jag kan ju tycka det är patetiskt (hur man måste ge tillbaka inom ishockeyn), så kollar man på handbollsspelare som hoppar upp så försöker någon slita av dig armen eller en armbåge

rätt över näsen och det bara rycks på axlarna...de är ju mer män än hockeyspelare nånsin kommer bli...

Erik: Nu kommer du tillbaks på manlighet då...

Johan: Ja skall man se det så... en hockeyspelare kan ju vara väldigt omanlig då för de kan inte ta stryk eller skit utan att (ge igen)...

Erik: Det är någonting som är...

Johan: Ja jag ser ju det som ett vuxet beteende att... ta en slashing (slag med klubban, min anmärkning) på handleden utan att slasha tillbaka så att säga... och det kanske man gjorde förr /.../ men handbollsspelare kanske kan ses som mer män i så fall om man skall se det ur det perspektivet... så kan det va omanligt att inte kunna ta lite stryk som ändå hör till sporten.

Även om Johan har svårt att definiera manlighet så finns bilden av mannen som skall klara av att tåla smärta någonstans inom honom och påverkar synen om vad kan förvänta sig av en man. Nils kämpar också med att definiera manlighet men resonerar sedan ur ett mer kollektivt än ett individuellt perspektiv:

Erik: Det finns inget som du tycker är omanligt heller?

Nils: Nä jag tycker... jag känner mig i många situationer kvinnlig liksom i mitt sätt att vara och sånt... sedan finns det ju

Erik: Vad är det i ditt sätt som är kvinnligt då? Så kan vi vända på det...

Nils: Ja det kan man ju säga då att man är... ja manlig är kanske... ja nu kom jag in lite på det då...manlig kanske är att man inte ska visa sig svag och du ska, du ska försöka va stark och se stark ut, du kan aldrig visa en dålig sida, du kan aldrig säga att du är ledsen... och jag kan nog känna att jag som person är mer mot det andra hållet att jag kan vara svag och jag kan visa att jag blir ledsen när du säger så eller... eller något sånt.... något mer vet jag inte....

Erik: Men tycker du att det är viktigt att framstå som manlig i laget, i handbollen? De här egenskaperna som du räknade upp, man ska inte visa sig svag man ska va stark, tror du det är viktigt?

Nils: Jag känner att jag är en annan person där mot vad många andra i laget är. Jag kan känna så här att jag kan visa mig svag, att jag kan säga att jag blir ledsen när du säger så eller jag kan... jag behöver inte vara så jävla cool, jag kan göra narr av mig själv...

Nils har alltså en tydlig bild om vad som är önskvärt manligt beteende och vad som är anses manligt men identifierar inte sig själv med denna hegemoni. Här går det att dra paralleller till det som Connell (1995) kallar delaktighet som beskrivs i teorikapitlet. Av detta kan vi också dra slutsatsen att vi måste skilja på kollektiv och individuell syn på manlighet i ett lag. Ju äldre och säkrare i sig själv man blir, desto enklare har man nog att skilja på sin egen och kollektivets åsikt men man påverkas ändå till en viss grad av den senare. Mer om detta i nästa kapitel.

6.3 Lagets hierarki

Johan: Sen är det väldigt uppdelat även i ett hockeylag alltså. Vi var ett gäng på fem sex kanske tio som brukade sitta tillsammans /.../ vi kunde spela kort och det var ingen annan som fick va med där, det va vi tio sen va det inte en kotte som fick spela kort.

Erik: Hur kommer det sig då?

Johan: Jag tror inte de ville vara med och spela kort. Vi var såpass sammansvetsade. Nu är nog detta ett extremfall, vi var extremt tajta. Vi var ute, vi umgicks i samma kretsar. Vi umgicks.. vi var... det är svårt att säga men det var svårt att ta sig in i det gänget tror jag... vi stötte ju aldrig ut nån liksom men i en buss finns det en soffa längst bak där finns det plats för tio personer och det var vi

tio, det var ingen annan som satte sig där innan för då visste man att då åker man väck. Så var det verkligen och det föll nog naturligt för de flesta tror jag faktiskt...

Idrottslaget är en grupp som alla andra. Där finns olika roller att fylla och det finns en hierarkisk maktordning aktörerna sinsemellan. Det finns olika sätt på vilka denna ordning skapas. Handbollsspelaren Nils ger uttryck för en av de viktigaste, hur duktig man är.

Nils: Ja det kändes att man inte var med i laget liksom, att jag var med i... (elitserielaget) men jag var inte med i gänget och jag var inte med i organisationen runt om och sånt heller... när det var banketter och sånt så var det knappt så man fick gå på dem och när det var /.../ och sen hade jag skrivit kontrakt med dem att jag skulle få samma grejer som alla andra men jag fick ingen jacka och jag fick ingen väska och sådana grejer sätter sina spår liksom... man kände sig inte med liksom, man kom undan hela tiden

Erik: Varför tror du att det blev så att du hamnade utanför?

Nils: Det är mycket prestation. Hade jag presterat och fått vara med på bänken och komma in och göra några mål och så, så hade det gett med sig direkt alltså, då hade jag vart med i gänget. Det är tyvärr så i handboll och all sport tror jag att du måste prestera för att bli accepterad, det är skitlöst.

För Nils som alltid varit en del av framgångsrika lag har hur duktig du varit på planen alltid varit den absolut starkaste orsaken till vilken ställning man haft i laget. Detta kan vi även skönja i Johans berättelse då han senare berättar att dessa tio som dominerade hans hockeylag som tonåring var de som var bäst eller i alla fall spelade mest, som han uttrycker det. Den hegemoniska maskuliniteten tar sig alltså uttryck i ett de som är mest kompetenta som idrottare blir de dominanta och de mindre kompetenta blir underordnade på den hierarkiska skalan. Egenskaper som fysisk styrka, snabbhet, smidighet och spelförståelse m.m., som ger förutsättningar för att lyckas som idrottare är ideal som eftersträvas och ju högre grad av detta du besitter, ju högre status får du.

Att det på elitnivå och strax därunder är av yttersta vikt hurvida man presterar som utövare är inte så konstigt, men går man neråt en bit i seriesystemen så avtar denna faktor för hierarkiskapandet. Andreasson (2007) berättar hur en av hans lagkamrater i en intervju kritiserar en annan i laget. Den omtalade spelaren har nyligen anlänt från ett lag högre upp i seriesystemet och dennes individuella kapacitet som handbollsspelare ligger på en högre nivå än de flesta andra i lagets. Detta till trots är han inte populär hos den intervjuade spelaren. Han anses vara för egoistisk i sitt spelsätt och sätta sin egen prestation framför lagets, vilket inte uppskattas. När vi i mina intervjuer talar om hur man ser på sig själv som idrottare och ideal kring en idrottare är det också i första hand inte rent kompetensrelaterade egenskaper som nämns. Man vill se på sig själv som en som jobbar för laget, pushar på de andra och bidrar till en god stämning. Sociala kvaliteter är också efterfrågade hos lagkamrater även man är överens om att det måste finnas disciplin och fokus på det idrottsliga när det är läge för detta.

Så även om en rent idrottsmässig prestationsförmåga är viktig för hur du uppfattas av dina lagkamrater så finns det andra viktiga faktorer. Att ”kunna ta” sin roll och att behärska lagets informella språk är två saker som jag av tidigare forskning, min insamlade empiri samt av egna erfarenheter, kan peka ut som essentiella för att bli accepterad i ett lag.

Johan: När jag gick upp i a-laget i (föreningen), då var jag inte spexar'n helt plötsligt, då faller min roll in på ett helt annat sätt, då är du tyst och du får... du har samma roll på träningen... det är så, det är verkligen så.

Erik: Varför var det så då? Varför kunde du inte spexa när du kom upp i a-laget då?

Johan: Nä men där är man inte kaxig direkt. Där är inte jag någon förstalineslirare (spelare i "förstafemman" och en som vanligen spelar mer än de flesta, min anmärkning), där är man ju en kille på sjutton år som kommer upp... det är ju inte säkert alla tycker det är kul att du är där överhuvudtaget, det finns alltid de där juniorhatarna liksom, de kommer ju aldrig försvinna, i alla fall inte i hockey... där är det... ja du ska vara tyst bara... man är väldigt... ja det är en annan grej helt enkelt....

Erik: Jag tolkar det lite grand som att det som gör, det som berättigar en kaxighet och den här jargongen, det har lite att göra med hur duktig du är. Ju bättre du är som spelare, så tolkar jag det, ju fräckare kan du vara i omklädningsrummet.

Johan: Lite så är det. Så har det i alla fall vart för mig i de lagen jag spelat. /.../ man hade ju inte samma roll (i a-laget), det är ju väldigt rollaktigt. Det är alltid en som håller låda, det är alltid en som snackar brudar, det är alltid någon som är den hårda jäveln som vill dit på träningar och matcher och..

Johan poängterar hur det är att som juniorspelare flyttas upp och träna med ett seniorlag, något som jag själv också har erfarenhet av. Där råder en annan hierarki än den i juniorlaget och för att bli accepterad av den äldre spelarna (i a-laget) måste du acceptera denna nya ordning och ta din roll. Detta kan innebära att stå ut med en viss form av pennalism. Johan berättar vidare om ett tillfälle då seniorlaget var iväg och spelade paintball (en slags "krigslek" där man skjuter på varandra med färgkulor) och en av de äldre gång på gång "pepprade" juniorspelarna med kulor fastän de redan blivit träffade och var på väg ut från banan. Jag tolkar detta som att genom att tyst acceptera denna handling, som är förkastlig i enlighet med spelets regler, visade juniorerna att de förstod och respekterade hierarkin i laget. Att genom att utstå pennalistiska prövningar bli accepterad i laget kan även gälla nya lagmedlemmar och detta hittar vi exempel på i Brännbergs avhandling. Här beskriver denne hur man efter att ha urinerat på en ny spelare i duschrummet, och denne reagerat som man hoppats på, kunde se på honom som en fullvärdig medlem av kollektivet (Brännberg 1998).

Nils: Det finns ju alltid en viss jargong i alla klubbar och jag tror att den är den samma fast ändå inte, det finns ju ett visst språk i vissa lag och vissa skämt som går hem i vissa lag och inte går hem i andra lag..

Erik: Vad tänker du på då? Kan du utveckla det?

Nils: Hm nä, jag kommer nog inte på något nu men där (det förra laget) körde man väl på ett visst sätt och här (det nuvarande laget) är det mer eeh, vad kan man säga, hur är det där egentligen... nä men det är som jag säger, det är samma ändå kanske, överlag kanske...

Erik: Jag tolkar det som man har ett slang eller ett visst språk som man kan tillskriva just det laget...

Nils: Ja

Erik: Skulle man kunna tolka det som...

Nils: Anpassning! För det handlar ju om anpassning för du kan ju som i vanliga livet också. För som när jag växte upp i (...) då, så var jag ju på ett visst sätt med det folket som bor där, jag kanske till och med började bryta lite och vara macho medan om jag träffade någon som kom inifrån stan till exempel så tänker jag mer på vad jag säger och att jag ska använda ett bra språk eller ja (använda) svenskan på ett bra sätt... ja så kan det vara, har väl inte så mycket med lag att göra... man anpassar sig till varje klubb... jag kan ju umgås med ett speciellt gäng och prata med en speciell dialekt, med ett speciellt språk och dra skämt på ett speciellt sätt och sen kan jag umgås med ett annat gäng och där kopplar jag ifrån direkt så här bara och blir den personen som jag ska vara i det gänget.

Erik: Varför tror du man gör så då?

Nils: Det är jävligt sjukt alltså, jag vet inte... det är för att man skall bli respekterad och att det går

hem där, man vet om det men det är konstigt att det bara blir så helt plötsligt liksom

Erik: Så när du kommer ny till ett lag...

Nils: Men det är ju som att köra bil med manuell och automat, helt plötsligt sitter man där och kör manuell när man kört automat hela dagen, det är lite så.

Erik: Det för tankarna in på ett annat ämne /../ nämligen inkilsriter. /.../... kan man koppla samman det på något sätt att man skall lära sig lagets språk eller du förstår...

Nils: Ja det tror jag absolut. Jag har aldrig vart med om inkilning eller något sånt, jag har aldrig

Erik: Vi behöver inte se det som ett speciellt tillfälle kanske utan vi säger att man kan se den här insocialiseringen i att när du väl behärskar språket så är du inkilad så att säga, då är du accepterad av gruppen, låter det rimligt?

Nils: Ja det är ju faktiskt så, du måste ju prata lagets språk liksom.

I detta utdrag ur intervjun med handbollsspelaren Nils, sätter denne fingret på hur vi skiftar vårt beteende då vi hoppar mellan olika grupper. Nils berättar om hur viktig det är att förstå lagets inofficiella språk, dess jargong, för att kunna bli accepterad av laget. Klarar man inte av detta kan det innebära att man kan få svårt att tas upp i kollektivet. Nästa samtal, hämtat från vårt träningsläger med fotbollslaget nyligen, får demonstrera vad som kan hända när man inte anses hantera lagets språk.

Albin: Har du flickvän Erik?

Erik: Nej.

Albin: Skulle du vilja ha det?

Erik: Jo det hade väl inte varit dumt.

Albin: Så du vill inte ha pojkvän då?

Erik: (skrattar) Nej det är bra du.

Albin: Bra för vi har skrivit dikter om alla i laget som vi skall läsa upp sen och vi antyder lite att du är bi. Jag ville bara kolla så det inte var så, så att vi skämtade om något olämpligt...

Jag tycker väldigt mycket om mina lagkamrater men på vissa sätt (som vi inte skall gå djupare in på här) är vi olika. Min ovilja att delta i de flesta andra i lagets ”dryckeslag” en kväll på lägret, representerar ett handlande som går emot normen i laget. Eftersom jag i mitt sätt att agera går emot normen riskerar jag att tillskrivas andra egenskaper som också går emot normen, i detta fallet normen om heterosexualitet. Även om alla dessa dikter om spelarna är skrivna med glimten i ögat, och således är en del av den ”hetsande” jargong som även de intervjuade beskriver, och inte är menade att egentligen träffa någon, kände sig Albin tvingad att kolla med mig innan så att det inte låg någon sanning i det de skrivit. Detta (som visserligen skall ses på som ett berömvärdt agerande) trots att jag aldrig någonsin antytt att min sexuella läggning skulle avvika från normen. Min poäng är alltså att inte behärska, eller vilja sälla sig till, lagets språk i högre grad leder till en misstänksamhet mot att vara sexuellt avvikande än att leva ut ett sexuellt beteende som exempelvis skulle kunna vara att naken sätta sig i sin nakna lagkamrats knä. Skall man beskriva detta ur ett queerteoretiskt perspektiv kan man säga att mitt agerande är att beteckna som queert, dvs. avvikande. Johnson & Kivel (2007) menar att, att vara queer inom sportvärlden innebär att bryta in och störa legitimeringen av rådande maktstruktur, något som man skulle kunna säga att mitt avvikande beteende gör. Att det i sig skulle leda till någon som helst form av förändring låter jag vara osagt. Vidare anser jag att man måste dra en skiljelinje mellan vad som är queer i idrottsvärlden och utanför denna. Beteenden som i ”normala” fall nog skulle anses som queera kan i idrottsvärlden passera som skämtsamma upptåg medan ett ” normalt ” beteende, som att exempelvis fixa sin frisyra, kan betecknas som avvikande och queert. Nils berättar:

Nils: Det kan ju vara så att jag står och fixar min frisyra innan en match. Och då... det kan jag göra

framför dem (lagkamraterna) men jag kan ändå känna att det är lite obehagligt för att jag vet att jag får den här hetsen då att "han måste va snygg" och "jävla fåfång du är" och "jävla bög" typ och hela den biten...

Nils bidrar med ytterligare ett exempel där en ny lagkamrat misslyckats med att ta fasta på vad som är acceptabelt och inte:

Det var som när det var en ny kille som gick och slog någon på rumpan och så snackas det om det i laget sen /.../ och det också en så grej... jag är nästan helt säker på att han gjorde det för att komma in i laget... och så känna att gör man det så kommer man närmare liksom, och att man är en "go gubbe" och så här och så blir det fel och så börjar alla snacka om att han är bög och så blir det ännu värre och så... så då om någon har sagt det och han yttrar sig nästa gång och säger ett jätteroligt skämt kanske, så har han minus tjugo liksom och då skrattar ingen. Han har fått en dålig start och då är det svårt att vända på det och ändå sätter att vända på det, det är att man presterar bra på plan, det är tyvärr så, det är helt sjukt men det är så.

6.4 Tränaren

Tränaren har en något komplex roll i idrottsvärlden, speciellt han (eller hon, men oftast han) som tränar ungdomslag. Å ena sidan har tränaren något av en fadersroll utanför hemmet, som skall ansvara för en del av uppfostran, guida dem in i vuxenlivet och se till sina ungdomars bästa. Å andra sidan kan tränaren beskrivas som ett auktoritärt militärbefäl vars ord är lag och som bara har till uppgift att utveckla spelarna samt att få laget att prestera så bra som möjligt. Här handlar det om att ställa (ibland orimliga) krav på spelarna, få dem att utsätta sig för oerhörd smärta och ständigt tänja sina gränser, alltid utan att ifrågasätta eller klaga (Messner, 1992). Tränaren är den som förväntas veta vad som är bäst för spelarna och laget och hans auktoritet ifrågasätts sällan. Undantaget är på elitnivå där uteblivna framgångar ofta leder till avsked.

Många idrottare kan berätta om sina ambivalenta relationer till sina tränare. Jag, precis som säkerligen i stort sett alla som lagidrottat, har haft tränare som de vid tillfällena närapå hatat men i andra sammanhang sett upp till väldigt mycket och tagit lärdom av det de sagt. Denna spelar/ledarrelation utspelar sig ofta under pojkdomen eller det tidiga vuxenlivet då pojkens, eller den unga mannens, identitet håller på att utvecklas och då osäkerheten kring social ställning, sexualitet, relationer och manlighet är som störst (Messner, 1992: 105). Jag tycker därför inte det är alltför vågat att påstå att ungdomstränarens betydelse för hur de unga individerna formas är stor.

Fundbergs (2003) avhandling visar att det är tränarna som inför den kvinnoförnedrande och homofobiska diskurs som pojkarna först generat skrattar med åt, men senare själva upprätthåller på eget initiativ.

När mina intervjupersoner talar om de tränare de haft genom åren kommer de oftast in på den sportsliga delen av tränar/spelarrelationen än den sociala. De tränare som haft betydelse för spelarna har haft det för att "trodde på dem", dvs. gav dem förtroende på planen varigenom självförtroende och prestationsförmåga kunde öka. Vi pratade i intervjuerna även om tränarens retorik, vilken ofta inkluderar utskällningar av såväl lag som enskilda spelare. Detta är någonting som samtliga är vana vid. Ingen tycker väl att det är roligt men samtliga är av åsikten att det ibland är nödvändigt. Jag väljer att tolka denna förnedrande handling på samma sätt som jag tolkar smärtoaspekten. Precis som du skall kunna ta smärta, skall du kunna ta att bli utskälld utan att bli upprörd.

7. Idrottare som identitet – individ i ett kollektiv

Att utöva en idrott, oavsett nivå, ger folk i din omgivning och dig själv ytterligare ett sätt att definiera dig på. Hur påtaglig denna definition beror givetvis på vilken idrottslig nivå du utövar din sport på. Även om Tiger Woods i dagsläget är mest berömd för sina otrohetsaffärer kommer han alltid att vara golfspelare Woods. På liknande sätt, även om man är känd i en mycket mindre skala än golfaren, är det för idrottsutövare på den halvprofessionella nivå eller ungdomsnivå som majoriteten av mina respondenter representerar.

Att idrotta kan i många samhällen ses som socialt eller kulturellt kapital. Särskilt i Nordamerika har idrottsutövande män och pojkar en särställning högst upp på en social hierarkisk skala. Detta kapital kan användas för att nå sexuella framgångar med det motsatta könet för att nämna ett exempel. En av de intervjuade i Messners (1992) studie berättar att han bara behövde vinka åt någon högt uppe på läktaren så stod hon och väntade på honom utanför omklädningsrummet sen. Eftersom idrottsstjärnor är så hyllade i vårt samhälle kan identiteten som idrottare även för idrottare på lägre nivå skapa en känsla av att man ökar i betydelse i jämförelse med andra. Ungdomsspelaren Gustav berättar:

Gustav: Det känns som, det var som när vi skulle åka till Hellton (handbollscup, min anmärkning) så var vi där på centralen, var vi där med laget innan bussen åkte, så kommer mina klasskamrater där, då känns det som jag har mer status när jag står där inne i laget, då blir man lite mäktigare än (i andra sammanhang)...

Erik: Intressant. Varför tror du att det känns så då?

Gustav: Nä men det känns som man är nåt då, att man är en i (...) eller vilket lag de nu är istället för att stå där själv kanske...

Erik: Så idrottandet skulle kunna vara som en statussymbol skulle man kunna säga?

Gustav: Skulle kunna vara det ja...

När Gustav vistas i klassen är han bara Gustav men i sällskap med laget får han en annan identitet, en identitet han kan känna stolthet över. Det är alltså först när identiteten blir synlig för andra som Gustav känner att den ger honom någonting. Han är dock beroende av de andra i laget för att kunna profilera sig som handbollsspelare inför utomstående.

Men identiteten som idrottare kommer inte enbart med fördelar. Nils berättar i förra kapitlet om hur han kände sig som mer ”kvinnlig” än sina lagkamrater och han fortsätter med att säga att det är svårt att komma nära någon med ett manligt machobeteende, ”*man kommer inte in på de djupa samtalen*”, säger han. Brännberg skriver, som tidigare redovisats, om det privata intrång i kollektivet och hur spelarnas privata känslor inte gärna är någonting som behandlas inom laget. För spelare i Nils' lag, som tränar väldigt mycket, kan lagkamraterna dock utgöra en stor del av ens sociala umgänge bortsett från familj och skola eller arbetsplats. Jag spekulerar här därför i möjligheten att spelare kan må dåligt eftersom deras identiteter påbjuder dem att stänga inne privata känslor när de är med laget.

För Mats, som en offentlig person och heltidsproffs, innebär identiteten också att han får representera en stereotyp som många har svårt för, den överbetalda idrottsstjärnan. Han är inte bitter men ger ett exempel på hur han upplever att antagande om honom och hans lagkamrater.

Erik: Känner du någonstans att folk kan göra antaganden om dig, både positiva och negativa, beroende på att du är en fotbollsspelare?

Mats: Absolut. Det tror jag. Det är nog många som... det är nog en del som tycker att vi är bortskämda snorungar och tjänar alldeles för mycket pengar mot för det vi gör utan "spelar lite fotboll bara och tjänar så jävla mycket pengar och då skall ni prestera hit och dit" som tycker att vi är dryga säkerligen.

När jag frågar de jag intervjuar om hur de ser på sig själva som idrottare och hur den ideala idrottaren ser ut är det framförallt personliga egenskaper som premieras. Alla i de individuella intervjuerna vill se sig själva som någon som är bra för gruppen. Mats beskriver sig som en pappa i laget, Johan som en spexare som sprider god stämning och Nils känner ett ansvar att se till att alla mår bra och är med i gänget, speciellt unga och nya spelare. Ungdomarna i handbollslaget hyllar spelare som sätter laget före sig själva. Även de äldres svar om idealspelaren rör laget. Här är det dock tydligt att prestationen är viktigt. Svaren kretsar kring att ta ansvar för sin träning och för sin kost osv. för att på så sätt maximera sin prestationsförmåga vilket i sig är gynnsamt för laget.

7.1 Lagidrottens konformitet och jargong

När allt kommer omkring så är det ändå laget som är det viktiga. Idrott handlar om att tävla och syftet är till syvende och sist att man skall vinna. Det är under dessa förutsättningar som män och kvinnor i alla åldrar samlas, för att tävla. Även om individerna själva inte bryr sig så mycket om tävlingsaspekten så är lagets funktion att vinna mot andra lag. Laget också det ramverk under vilket förutsättningar för att träffas skapas (Brännberg 1998). Alla lag, alla grupper av män och kvinnor, hade inte träffats X antal gånger i veckan om det inte vore för att förutsättningarna för detta skapats genom laget. Därför är också laget viktigare än någon av individerna. Spelarna kommer och går men laget består, skulle man kunna säga. Det är här vi hittar förklaringen till varför ett seriöst förhållningssätt till idrotten premieras och ger dig status, som diskuterades tidigare i stycket om lagets hierarki. Som lagidrottare är du beroende av dina lagkamrater för att uppnå målet, att vinna. Detta blir, av naturliga skäl, mer påtagligt ju högre upp i seriesystemet du kommer.

Jag vill nu återvända till vad jag skrev tidigare, att vi måste skilja på individuella normer och kollektiva åsikter inom lagidrotten. Ungdomsspelarna tror jag har svårare att skilja på dessa. I deras fall tror jag i mångt och mycket det rör sig om en så kallad informationseffekt, dvs. att individen accepterar majoritetens uppfattningar som korrekta (Deutsch & Gerard 1995 i Helkama m.fl. 2000: 239). I min gruppintervju med dem hände det inte en enda gång att någon satte sig emot någon annan eller presenterade någon avvikande åsikt. Konformiteten var enligt mig påtaglig. Deutsch & Gerard beskriver även något de benämner som normativ effekt. Detta innebär individen rättar sig efter majoritetens uppfattning för att bli accepterad eller för att undvika att bli gjord till åtlöje (ibid). Denna form av konformitet tror jag är desto vanligare i idrottssammanhang. Jag menar inte att folk går omkring och är rädda för att bli utstötta om de inte är på ett visst sätt men jag tror med säkerhet att de är medvetna om att den risken finns. I dialogen nedan illustrerar Nils min poäng.

Erik: Men hur tror du det hade känts att ha en homosexuell i laget?

Nils: Det hade nog varit ganska svårt tror jag. Om inte den personen presterar bra på plan.

Erik: Varför hade det vart svårt?

Nils: Det... det... det är ju mycket med den machogrejen också, att du ska stå i duschen med en böj då helt plötsligt och det kanske känns obekvämt och... och säg att du är själv kvar med den här bögen för att ni har gymmat lite efter eller någonting och så ska ni duscha tillsammans, och så kommer någon in och ser det och så blir det kanske att folk tänker att "varför duschar dom tillsammans?" och så... men... nå

Erik: Menar du att du är rädd att folk skulle döma, eller "döma" (gör citationstecken med

fingrarna), dig som homosexuell också om du sågs i samröre med en homosexuell?

Nils: Mm det tror jag, så snabbt hade det nog gått. Om jag skulle bli bra kompis med den killen, så hade nog jag uppfattats som... alltså då hade det börjat snackats om det att jag skulle vara det också då och att jag skulle va intresserad av han på det sättet tyvärr mer än att jag bara tycker han är en skön kille.

Nils visar återigen tydligt att han är medveten om den hegemoniska maktstrukturen där homosexualitet inte är accepterat, i alla fall inte av kollektivet. Så även om Nils mycket väl kan skilja på sina egna och kollektivets värderingar så påverkas han så till den grad av dessa att han säger sig skulle ha svårt att duscha med en som han visste var homosexuell. Inte för att han tror att den andre skulle bli upphetsad av hans nakna kropp eller stöta på honom (som några av ungdomsspelarna spekulerade i), utan för att han därmed kan associeras som något avvikande, väl medveten om vilken status det har i laget och vad det skulle innebära för hans plats i hierarkin. Nils blir därmed vad man, i enlighet med Connells begrepp, skulle kunna kalla för delaktig i upprätthållandet av heteronormativiteten i laget.

Även Mats, som vi snart skall se inte ser några problem med homosexualitet inom lagidrotten, visar under intervjun med honom att den av homosexuella förlöjligande jargongen aldrig är långt borta. Under intervjun pratar vi om intimitet och nakenhet då Mats plötsligt vänder sig till sin lagkamrat som sitter och pratar med lagets dietist vid ett annat bord i rummet:

Mats: Men sen är det skojbråk och det är handdukar och det är jag menar, det är inga konstigheter det är det inte... det är väldigt avslappnat det är det.

Erik: Det är väldigt accepterat med kontakt?

Mats: Absolut, jaja det är det. Men som sagt, om jag skulle se Pelle och en annan stå och kramas nakna så skulle jag undra varför de gjorde det i alla fall... /.../ (vänder sig till sin lagkamrat) eller hur Pelle, eller springer ni iväg och kramas eller? (skratt) Så kramarna de håller vi nog till med kläderna på när vi gör mål och så...

Så varför ser det ut som det gör då? Ja att individer är benägna att ta till sig kollektivets jargong med dess normer och värderingar har vi redan varit inne på. Men vad fyller den retsamma, homofobiska och sexistiska, kvinnoförnedrande jargongen för syfte? I grund och botten har homosocialiteten som syfte att svetsa samman gruppen av män (Sedgewick 1985/1996 i Johansson 2003). För att ett lag skall kunna prestera så bra som möjligt krävs ofta en bra sammanhållning. Johan berättar, för att ta ett exempel, om sin tid som juniorspelare och tillskriver den framgång tränaren hade med laget det faktum att han byggde sitt ledarskap på gruppen, att de skulle trivas tillsammans. Gemensamma normer och exkludering av andra är en stabil bas att bygga kollektiv på och häri ligger konformitetens syfte, att få alla att fungera ihop och på vis kunna prestera bättre på planen som ett lag. Mäns dominans över kvinnor, heterosexuellas normalitet och homosexuellas avvikelse är historiskt, tror jag, någonting som män kunnat vara överens om. I alla fall i det tysta eftersom det är dem som tjänat på den patriarkala maktstrukturen. Dessa ämnen, eller snarare värderingarna kring dem, kan således antas vara lämpliga att bygga ett manligt kollektiv på. Jag tänker mig alltså att kollektivet söker några gemensamma värdegrunder att enas kring och dessa har historiskt sett varit det naturliga valet. Ytterligare ett exempel skulle kunna vara vitas dominans över svarta men med ett samhälle som blir mer mångkulturellt är det min uppfattning att den främlingsfientliga jargongen så sakteliga håller på att försvinna, även om den fortfarande finns (jfr Fundberg 2003). Givetvis grundas även sammanhållningen genom att särskilja sig från andra grupper. Sammanhållningen som män nås som vi varit inne på genom exkludering av kvinnor, feminina män, homosexuella och andra som inte når upp till kollektivets ideal rörande fysiska förutsättningar, disciplin osv. (Johansson 2003). För att stärka sammanhållningen som lag är det

oftast konkurrerande lag som får gestalta gemensamma fiender men även utövare av andra idrotter kan nedvärderas eller feminiseras för att framhäva lagets eller sportens överlägsenhet. Tidigare gavs exempel på när Gustav talade nedvärderande om amerikansk fotboll. Nedan följer ett där ishockeyspelaren Johan gör om idrottare till stereotyper.

Johan: Man har alltid känt så här att handbollsskillar hänger med handbollsskillar, hockeykillar hänger med hockeykillar, vi klarar inte av handbollsskillar, många är ju så... och handbollskillarna fattar inte alltid, vad fan håller hockeykillarna på med, de är ju helt sjövilla liksom /.../ vi var ju ändå ett vilt gäng... vi var ju... det var ju inte så att man gick runt och slogs och var helt dum i huvudet men man var högljudda och man syntes och man har ju hört från andra att... /.../ det var klassaktigt kan man säga, hockeykillar är ett folkslag och handbollsskillar och tjejer är ett och fotbollsskillar är också ett helt annat och så... man kunde till och med se det på kläder jag... så var vi verkligen några år tyckte jag i alla fall... det var verkligen så...

Man får heller inte glömma bort att jargongen är något som införs tidigt i de unga mäns idrottsliga karriärer. Detta kan vi sedan koppla till normalitetstekniker. Genom alla tider har det funnits och kommer att finnas uppfattningar om vad som är normalt och vad som inte är det (Fundberg 2003). Vad som definieras är länkat till makt. Det är de som är i position att uttrycka detta och har möjligheten att försvara diskursen som bestämmer vad som är normalt (Foucault 1993 i Fundberg 2003). När jag kopplar samman detta grundantagande till idrottsvärlden ser jag hur unga idrottskillar blir invigda i en värld där de snabbt får lära sig vad som är normalt. I denna normalitet ingår de själva. De blir bärare av normaliteten och satta i en position att upprätthålla denna normalitet. Dyer (1997 i Fundberg 2003: 183) skriver att det inte finns någon mer fördelaktig position än den som kan kalla sig själv ”bara en vanlig människa”. Med detta menas de som är just bärare av normalitet. Man talar sällan om vit som en ras men man gör det om svart och precis likadant är det med sexualitet. Heterosexualitet är ingenting som behöver benämnas som en sexualitet men det är homo-. Vita heterosexuella män beskriver sig hellre som bara människa än att benämna ras och sexualitet eftersom detta är det normala. Fundberg (2003: 183) fortsätter och skriver att det normala lämnas osynligt, ”som en fond vilken alla andra avvikelser jämförs med.” På detta sätt är det för de flesta av våra manliga lagidrottare. Utan att egentligen vara medvetna om det förstärker de sin roll som normala genom att peka ut andras olikheter. Jag tolkar deras oreflekterade återanvändande av jargongen som att man lever ut den normalitet som man erfarit sen man först började idrotta. Detta tar sig uttryck i flera av de intervjuades resonering kring jargongen som något ”som bara är så” eller ”alltid varit så” eller ”det är så det är när det bara är män, oavsett sammanhang”.

Även om jag anser att det saknas en reflektion av de idrottande själva vill jag på intet sätt dumförklara någon eller antyda att någon är en sexistisk, självgod homofob. Precis som Brännberg (1998) skriver så innebär idrottandet för många, inklusive mig själv, en frizon, en plats där man kan släppa på den allvarliga vardagen, en plats som nästan kan beskrivas som terapeutisk. Brännberg skriver (ibid: 172): ”utan att sätta de beteenden vi möter i klubben i relation till det övriga samhället och vad som där anses accepterat, förlorar beteendena i klubben sin betydelse och de framstår kanske enbart som just konstiga, underliga, perversa eller äckliga. I relation till det övriga livet på samhällets front-stage får de dock en djup existentiell betydelse.” Häre hittar vi alltså ett sätt att förklara spelarnas uppträdande. Det finns överhuvudtaget en känsla av oseriösitet vilande i ett omklädningsrum. Här får man skämta och skoja om sådant som annars är tabu för man vet att det som sägs här, det stannar här. Så en förklaring till att kvinnor nedvärderas så mycket bör också letas i det faktum att här är enda platsen där det är okej och inget är så roligt som att skämta om som det som är förbjudet.

Om de teman som används i jargongen har sin förklaring i samhälliga strukturer, och används tämligen ofreflekterat, har det hetsande, ibland snudd på pennalistiska förhållningssättet lagkamraterna emellan ett mer uttalat syfte.

Mats: Jo men det är lite speciellt med lagidrotter tror jag. Jag tror inte det är någon större skillnad på fotboll, hockey och handboll, jag tror det ser ganska lika ut i omklädningsrummen. Man har respekt för varandra men samtidigt så... ribban är ju ganska högt satt och man kan ju driva om det mesta och skojas och retas... de flesta kan ta det så det är inget problem... det är något som hör till bara, det är så det funkar och de äldre skall lära de yngre, det är inkil och det är har du säkert varit med om själv också. Den är ju blivit mycket snällare med åren. Ju fler utländska spelare... de fattar ju ingenting vad vi håller på med, de tycker vi är helt dumma i huvudet men samtidigt så är det en viktig del, vi jobbar jättemycket med att få alla nya utländska spelare att förstå att det är viktigt för alla nordiska lag att du har det här... samtidigt som det är mycket snällare nu än för kanske när jag blev inkilad. På tio år har det hänt jättemycket.

Erik: Varför tror du det är så viktigt då?

Mats: Jag tror det svetsar samman gruppen på ett bra sätt. Dels så känner de sig lite nervösa innan det är gjort men samtidigt så känner de sig väldigt välkomna när det är över och märkte att det var ju inte så farligt, det är ju mest snack och hets och få dem att vara lite rädda och lite nervösa och så där men sen när det väl händer så är vi ju väldigt snälla ändå.

Jag kan tänka mig att det för utomstående kan se sig en aning märkligt, men syftet med att driva med varandra är alltså att få alla att trivas. Inkilningsriten har, som redan tagits upp, som syfte att likt en passagerit låta individen veta att denne tagits upp i kollektivet. Mats berättar att de förnedrande pennalistiska inslagen är på väg att försvinna men tycker ändå det är viktigt att det finns någon symbolisk handling då nya spelare skall släppas in i gruppen.

Precis som Brännberg (1998) skriver så tar det vanligtvis ett kortare tag för laget att känna av huruvida nykomlingen är kapabel att hantera den hetsande jargongen. Som lagidrottare själv är jag mer än bekant med sättet att driva med varandra på. De gånger jag varit ny i ett lag har jag inte känt mig som en del av kollektivet förrän de andra spelarna börjat driva med mig. Detta har naturligtvis att göra med de förväntningarna man har på ett idrottslag. Därför vill nog de flesta lagidrottare få sin beskärda del av gliringar. Detta kan dock vara en smal balansgång. En av de idrottare jag intervjuat berättar om hur han under en period blev offer för en, i hans tycke, alldeles för personlig jargong men var oförmögen att hindra den. Återigen kommer vi in på de föreställningar som kommer idrottsidentiteten. Man förväntas av de andra ”invigda” att stå ut med och tolerera i stort sett allt i fråga av gliringar och hets. Ingenting är heligt. Reagerar man negativt löper man risken att exkluderas och tillskrivas negativa, feminina attribut.

8. Att vara homosexuell lagidrottare

I det här kapitlet skall jag utifrån de intervjusvar jag fått och det som presenterats i tidigare kapitel, försöka presentera en bild på hur det skulle kunna vara att vara sexuellt avvikande i ett idrottslag. Nu fick jag ju dessvärre inte med någon uttalad homosexuell i studien och jag vill därför inte på något sätt presentera en sanning eller tala om hur andra personer upplever sin situation. Det handlar snarare om att göra en allmän bedömning av klimatet, om att ge en bild av toleransnivån hos lagen.

Jag tror att det här är väsentligt att skilja på ungdomsidrott och senioridrott. Ungdomarna i handbollslaget ger en rätt så intolerant bild av homosexualitet och ishockeyspelaren Johan medger att hans syn på homosexualitet också var fördömande när han var i den åldern. Dialogen nedan är från gruppintervjun med handbollsungdomarna.

Niklas: Personligen gillar jag inte homosexuella... jag vet inte varför men jag...

Per: Homosexualitet till sitt eget kön e ju svårt att... förstå... andra könet är inget man tänker på direkt...

Erik: Varför då?

Per: Nä men det känns liksom inte... tänk om ens lagkamrat... då är det ju så att killarna skulle spana in en i duschen när man gick där liksom.... just den där känslan att man har ingen aning om vad som kan hända... det finns liksom inga regler om vad man får göra i omklädningsrummet eller ej...

Erik: Är det här något som ni funderar på i omklädningsrummet? "Tänk om någon...?"

Alla: Nä, nä

David: Inte så...

Niklas: Jag skulle känna mig mycket mer obekvämt om jag visste att vi hade en homosexuell i laget.

Erik: Hur kommer det sig?

Niklas: För det skulle ungefär va som att duscha med det andra könet ungefär... när man är i duschen, den personen skulle ju bli sexuellt upphetsad av det den ser...

I ungdomarnas berättelse tycker jag mig kunna se den osäkerhet som speglar tonåren. Identiteter håller på att formas och viljan att ses som "normal" hos omgivningen gör att man mer än gärna tar till sig de kollektivt rådande normerna. Det finns en osäkerhet om vad en homosexuell praktik egentligen innebär (jmf Andreasson 2003) och den förlöjligas därför för att minimera hotet om att homosexualitet skulle kunna förekomma mitt ibland dem. Klimatet baserat på hur killarna identifierar sig själva och vad de anser vara manligt måste ses som homofobiskt och att detta skapar dåliga förutsättningar för homosexuella att vara öppna med det. Flera av Andersons (2005) informanter beskriver en rädsla för social exkludering men även rädsla för fysiskt våld om deras identitet som homosexuell skulle avslöjas. Av deras berättelser att döma bedömer jag dock att det homofobiska klimatet i Nordamerika är värre än det vi har i Europa. Men även om våldsaspekten inte borde vara en faktor som hindrar homosexuella i Sverige så finns alltid utstötningen kvar.

De tre äldre intervjuade talar alla om personlig mognad, att man blivit säkrare på sig själv med åren och kopplar detta till syn på homosexualitet. Alla tre säger sig inte ha några problem med homosexualitet. Nu vill jag återkomma till vad jag var inne på tidigare, skillnaden på den individuella och den kollektiva åsikten. Vi skall nu jämföra vad ishockeyspelaren Johan och fotbollsspelaren har att säga om möjligheten att komma ut i laget.

Erik: Hur tror du att, om det nu var så att ni hade en homosexuell i laget, som ni inte visste var homosexuell, hur tror du att han hade upplevt den här jargongen, stämningen i laget där man kallar

varandra för...

Johan: Nä han hade aldrig trätt fram i alla fall, så länge han spelar i det laget.

Erik: Skulle du bedöma jargongen som homofobisk?

Johan: Ja det tror jag... även fast det inte är så, så är det nog så...

Erik: Hur menar du då?

Johan: Jag kan ju... det är ju väldigt mycket brudar och... (jag har) gjort det och det och... (jag) var med henne och henne och... /.../ och så snacka skit om någon "fan vad han var gay den jävla..." så då är det la inte så kul att sitta där som homosexuell och kanske sitter och funderar på att gå ut med det, det gör man inte då... fast man kanske borde. Så det är klart att det är homofobiskt.

Mats: Nä men om homosexualitet. Jag hade ju inte brytt mig för fem öre om någon sa att de var det, inte över huvudtaget, jag skulle inte gå mindre naken bredvid han för det alltså... jag tror att det är svårt, jag tror att det skulle vara jättesvårt för personen själv att liksom "killar det är en sak jag vill berätta, jag är homosexuell" för jag tror att, som du säger själv, jargongen är ett visst sätt och... samtidigt så tycker jag att det blivit så mycket... alltså det är ingen som tycker det är konstigt egentligen tror jag med homosexuella människor. Men för 20 år sen tror jag det hade varit jättesvårt, då tror jag inte du klarat av att spela kvar. Men nu, jag tror på riktigt att, vi har pratat om det här flera gånger, vi pratar lite så här "det måste ju vara någon som är homosexuell liksom" ja det har kommit upp, det har vi pratat om. Och alla som jag pratat med detta om, det är ingen som skulle bry sig, över huvudtaget. Och jag skulle absolut inte reta någon för det eller tycka det var obehagligt på något sätt... nej.

Erik: Det här har vi redan pratat om nu, men tror du det vore svårt för en homosexuell att komma ut eftersom jargongen är så homofobisk?

Mats: Ja det tror jag men samtidigt så är det mycket bättre nu än det var förut. Jag tror som sagt att det skulle inte vara några problem, jag tror inte det. Inte i vårt lag i alla fall.

Vad vi kan se här är fastän Johan själv berättar att han inte skulle ha några problem att duscha med en homosexuell så är han övertygad om att lagets jargong skulle omöjliggöra för någon att komma ut ur garderoben. "Det hade blivit konstigt... och tio man hade säkert inte gått in i duschen samtidigt som den killen..." fortsätter han. Mats å sin sida visar att han är medveten om klimatet men väljer att se förbi det och faktiskt fokusera på alla individers egna åsikter i frågan. Skillnaden de två emellan är alltså att Johan väljer att lyssna på lagets röst där Mats lyssnar på sin egen. Jag resonerar någonting i stil med att om Johan nu inte personligen har något emot öppet homosexuella, varför skulle då de andra individerna i laget ha det? Jag kan förstå att Johan tror att det förhåller sig på ett visst sätt men han bidrar säkerligen till att klimatet ser ut som det gör och hans lagkamrater skulle sålunda sannolikt anta detsamma om honom som han gör om dem.

Vad som hindrar homosexuella att komma ut är, enligt mitt sätt att se på det, att strukturen med hyllandet av den hegemoniska manligheten ser ut som den gör. Dessa kollektiva ideal skymmer alla de människor som ett lag faktiskt består av. När Mats säger att han inte tror att det skulle bli några problem om någon kom ut hans lag, ser han laget som en samling humana individer och inte som en grupp och jag tror honom verkligen när han säger det.

Mats säger att han tror att Ronaldo eller någon storstjärna av den kalibern skulle behöva komma ut som homosexuell för att fler skulle följa hans exempel. Handbollsspelaren Nils funderar kring hur det skulle bli om någon i hans lag kom ut.

Nils: Nej men om han skulle göra det (kommit ut), då hade det kanske vänt sig till att bli nåt positivt...

Erik: Hur då?

Nils: Nä men att folk ja "nä men han är bög och nu får vi acceptera det" liksom. Jag hade accepterat det, men alltså jag kan ju nästan bara prata om mig själv men jag hade tyckt det var okej att han är det. Jag hade inte slutat prata med den personen för att han är bög...

Nils pekar, utan att egentligen vara medveten om det, på ett av de störta problemen i sammanhanget, nämligen äganderätten till godkännandet av andra och till vad som är acceptabelt. Sett ur ett maktperspektiv handlar det här om att Nils och de andra i laget är i position, och har makten, att antingen tillåta eller neka den homosexuelle tillgång till gemenskapen. Denna maktaspekt, denna skillnad i makt att definiera normalt, ser jag kanske som det största hindret för homosexuella att vara öppna med det. I den stunden de talar om för sin lagkamrater om sin sexualitet så ger den personen de andra en möjlighet att fördöma detta och hur hemskt detta är kan jag bara föreställa mig. Bortsett från detta faktum tror jag att Nils har en poäng. Skulle någon komma ut och de facto bli accepterad av laget ändå, öppnar detta upp för fler att göra detsamma.

Eric Anderson (2005) diskuterar i sin studie huruvida homosexuella är över- eller underrepresenterade i lagidrott. Den homofobiska miljön gör att rädslan för att komma ut är stor och man kan därför inte med säkerhet säga hur många som är eller inte är av en sexuell minoritet. Det vanligaste sättet att resonera, ett resonemang som också tas upp av Mats under intervjun, torde vara att man antar att när de idrottande ungdomar som upptäcker att de är homosexuella, ganska snart slutar eftersom idrottsmiljön uppmuntrar ett heterosexuellt beteende och förkastar ett homosexuellt. Detta är givetvis möjligt för många men Anderson föreslår en annan möjlighet. Han spekulerar i möjligheten att homosexuella till och med skulle kunna vara överrepresenterade inom lagidrotten och detta av två anledningar. Först och främst skriver han att få miljöer innebär ett såpass stort skydd mot att misstänkas för att vara homosexuell som att lagidrotta. Lagidrottare står (i Nordamerika) högst uppe på den sociala skalan och få utanför den egna kretsen vågar ifrågasätta den heterosexuella norm som följer med att vara vältränad idrottsstjärna. Vill man hemlighålla sin homosexualitet är därför idrottsscenen den perfekta täckmanteln skulle man kunna säga. Vidare hävdar Anderson att den homosociala och homoerotiska miljön borde tilltala homosexuella. I idrottslaget får de chans till kroppslig och känslomässig intimitet som få andra platser erbjuder. Nu gör jag som sagt inga försök att uppskatta representationen av homosexuella inom lagidrotten. Precis som Anderson skriver så är det antagligen omöjligt med tanke på den homofobi som hindrar folk från att "komma ut". Jag tycker dock ändå resonemanget är intressant i sammanhanget. När jag presenterar denna teori för Mats säger han att så kan det ju mycket väl vara.

Mats: Det är ingen som tror att någon skulle vara det (homosexuell), för det är inget som man pratar om, utan man tar för givet bara att det är så och sen säger man ju att de som snackar mest, det är kanske de som är det, snackar mest om tjejer och sånt, kanske bara är skitsnack, vad fan vet jag liksom. Man kan ju inte se på någon om man är homosexuell liksom, det kan man inte...

9. Sammanfattning och diskussion

Syftet med den här uppsatsen har varit att ge en bild av hur manliga lagidrottare ser på och skapar identiteter, maskulinitet och (homo)sexualitet och om det utifrån detta är möjligt att skapa en bild av hur det kan vara att vara homosexuell och därmed sexuellt avvikande. Jag har med hjälp av att beskriva hur den lagidrottsliga miljön ser ut, försökt visa vilka ideal och normer som gäller för lag och lagidrottare.

Uppsatsens empiri visar på en patriarkal struktur där en hegemonisk maskulinitet hyllas men den visar också på individer som egentligen inte vill sälla sig till kollektivets normer men av olika anledningar gör det ändå. Idrottsvärlden måste därför beskrivas som komplex. Det är en värld där individuella värderingar och mål måste kompromissa med kollektiva värderingar och mål. Diskrepans kan uppstå men gruppens konformitet är hög och individerna sällar sig allt som oftast till kollektivets normer. Det är också en värld där man är tillåten att leka med de normer och värderingar som präglar livet utanför idrotten. Vad som anses som normalt och avvikande kan därför skilja sig rätt så avsevärt mot samhället i stort. Man kan därför fråga sig om det går att ta idrottsvärlden på allvar över huvud taget. Om ingen är riktigt allvarlig i omklädningsrummet, varför skall vi då lägga vikt i vad som där utspelas och sägs? Jag anser att det är yttersta vikt. Som jag skrev i inledningen är idrotten idag inte bara idrott, det är en jätteindustri, det är ett skådespel där de största stjärnorna övervakas dygnet runt och ständigt syns i media. Idrotten är också för många unga ett uppfostrande organ som skall lotsa dem in i vuxenvärlden. Mats, som studiens enda heltidsproffs och den mest offentliga av dem alla, var också noga med att poängtera detta ansvar gentemot de unga i samhället. Därför spelar det liksom ingen roll att den homofobiska och kvinnoförnedrande jargongen inte är allvarligt menad. Den bidrar ändå till att processen mot ett jämställt samhälle saktas upp. För även om vad som anses normalt och avvikande i vissa fall kan skilja sig från samhället så lever gamla patriarkala strukturer kvar som en hyllning till gamla tider där mäns dominans över kvinnor inte ifrågasattes och där homosexualitet ansågs vara brottsligt eller en sjukdom.

Att dessa ideal lever kvar går, och har i uppsatsen förklarats, på många sätt. Stor vikt måste läggas till att de ideal som historiskt sett som manliga, exempelvis mod, fysisk och psykisk styrka och disciplin är egenskaper som är eftersträvansvärda inom lagidrotten. Idrott går till syvende och sist ut på att någon skall vinna och att någon skall förlora. Lagidrottarna i intervjuerna talar sällan om kroppsliga ideal när de resonerar kring ideala idrottsidentiteter. Detta tolkar jag som att snabbhet, styrka, smidighet osv. är så självklart för dem. Egenskaper som uppfattas som eftersträvansvärda och som de gärna vill tillskriva sig själva, är sådana som är bra för kollektivet i stort, vilket vittnar om hur viktig gruppen är. Som sagt, laget är och förblir viktigare än individerna. Ett starkt kollektiv är också en bidragande anledning till att laget skall kunna prestera resultat varpå den homosociala gruppen söker efter ideal att enas kring samt exkluderar alla andra.

I konstruerandet av identitet och maskulinitet ha kroppen en given plats. Den används som rekvisita när ämnen som sexualitet (som i sig är en del av konstruerandet av identitet och maskulinitet) behandlas och den talas om. Som representant för det manliga skall kroppen skall vara vältränad och kunna ge och ta stryk. Flera olika strategier används för att konstruera sin och lagets manlighet. Bland dessa kan nämnas att framhäva sin egen sexualitet samt att förhålla sig till icke-identiteter som "bögen" och "kärringen". Detta är något som pågår frekvent och tämligen oreflekterat i lagen hos de intervjuade och detta påverkar synen på manlighet i olika grader. Jag hävdar att med en högre personlig grad av mognad tenderar den individuella synen på att vara manlig gå från den typiska macho-maskuliniteten till att mer eller mindre vara sig själv och kunna stå för det. Med

denna mognad kommer också en högre förmåga att kunna distansera sig och sina värderingar från kollektivets. Detta behöver dock inte innebära att man av den anledningen gör det. Hotet av social exkludering är någonting som framkommer i flera berättelser och detta vill alla av naturliga skäl undvika.

Utifrån den insamlade empirin känner jag att det är problematiskt att sammanställa en bild av hur homofobiskt klimatet egentligen är. Den kollektiva bilden på identitet, maskulinitet och sexualitet skapar en miljö där jag har svårt att tänka mig att någon homosexuell kan trivas särskilt länge och några goda förutsättningar för öppenhet verkar inte ges alls. Däremot tyder resultatet på att de individuella bilderna av identitet, maskulinitet och sexualitet i sig inte innebär något hinder för homosexuella att verka på samma villkor som heterosexuella. Vad den här uppsatsen därför försöker göra är att öppna upp för en individualisering av lagidrottskollektiven. När Mats säger att det inte skulle vara något problem med öppet homosexuella i hans professionella fotbollslag så tror jag honom verkligen, men för att detta skall kunna bli verklighet krävs det nog att fler individer öppet tar avstånd från de kollektiva normer som präglar den syn som finns på idrottsvärlden, både från utomstående och inomstående aktörer. Är lagidrotten homofobisk? Jag hämtar inspiration från Johan, ishockeyspelaren, och svarar: den är det, fast ändå inte.

9.1 Förslag på vidare forskning

Den här uppsatsen var från början tänkt att enbart behandla homosexuellas lagidrottares egen syn på sin situation i ett lag. Detta är en studie som jag väldigt gärna skulle vilja se gjord, om nu inte av mig så av någon annan. En sådan studie skulle tillföra mycket nytt till en debatt om homosexuellas vara eller icke vara inom lagidrotten. Den skulle också, till skillnad från min forskning som i mångt och mycket går att relatera till tidigare gjord forskning (Brännberg, Fundberg, Andreasson), tillföra någonting nytt till forskning rörande genus, sexualitet och socialpsykologi i dagens idrottssverige. Eric Andersons studie med enbart homosexuella är en god referenspunkt men jag vill hävda att den kontexten i vilka de flesta av hans idrottare vistas i skiljer sig monumentärt från den de flesta svenska idrottare vistas i. En svensk, eller nordisk, studie på ämnet vore därför av största intresse.

10. Referenser

Böcker

Ambjörnsson, Fanny (2006): *Vad är queer*. Stockholm: Bokförlaget Natur och Kultur.

Anderson, Eric (2005): *In the game: gay athletes and the cult of masculinity*. SUNY series on sport, culture, and social relations. Albany State University of New York Press.

Andreasson, Jesper (2007): *Idrottens kön: genus, kropp och sexualitet i lagidrottens vardag*. Lund: Media – Tryck.

Brännberg, Tore (1998): *bakom kulisserna – en socialpsykologisk studie av en förening*. Göteborg.: Zenon.

Connell, Robert (1995): *Maskuliniteter*. Göteborg: Daidolos.

Esaiasson, P.; Gilljam, M.; Oscarsson, H. & Wängnerud, L. (2004): *Metodpraktikan*. Stockholm: Norstedts Juridik

Fudberg, Jesper (2003): *Kom igen gubbar! Om pojkfotboll och maskuliniteter*. Stockholm: Carlsson Bokförlag.

Helkama, Klaus; Myllyniemi, Rauni & Liebkind, Karmela (2000): *Socialpsykologi- en introduktion*. Malmö: Liber.

Johansson, Thomas (2003): kapitlet *Feminismens andre – om unga män, sexualitet och reflexivitet* i Johansson, Thomas & Kousmanen, Jari (red): *Manlighetens många ansikten – fäder, feminister, frisörer och andra män*. Malmö: Liber..

Johnson, Corey W. & Kivel, Beth (2007): kapitlet *Gender, sexuality and queer theory in sport* i Aitchison, Cara Carmichael (red): *Sport and gender identities*. Routledge. New York.

Kvale, Steinar (1997): *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur

Larsson, Sam; Lilja, John & Mannheimer, Katarina (red)(2005): *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur

Messner, Michael (1992): *Power at play: sport and the problem of masculinity*. Beacon Press. Boston.

Andra källor

Sportbladet, 2009-01-10

[Humanistiska samhällsvetenskapliga forskningsrådet
http://www.stingerfonden.org/documents/hsetikregler.pdf](http://www.stingerfonden.org/documents/hsetikregler.pdf)

www.ne.se (sökord: konformitet)